Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας ἰαὸς ἐψώνται ἅμα δείξῃ πῶς δὲ φεύγει τὴν ἀλήθεια — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυσικοὺς της κανόνες. ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'. ✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 26 ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ 1908 ✱ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2 ✱ ΑΡΙΘΜΟΣ 315

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ. Οἱ συκοφαντίες τοῦ Μιστριώτη.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι. (Ἡ προσευχή μου—Τὸ καράβι).
Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ. Λόγοι κι' Ἀντίλογοι (Τὸ Σουλιωτόπουλο—Ἡ Σουλιωτοπούλα—Ἡ Σουλιώτισσα —Σουλιῶτες κι' Ἀρβανῖτες—Ἡ κληρονομιά—Τὸ Σοῦλι.
ΜΥΡΙΕΛΛΑ. Φιλικὰ γράμματα.
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά — Ἐπιθεώρηση.
ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ. Οἱ κοινότητες (τέλος).
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Στὸν Κάβο (συνέχεια).
Κ** Ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο—Ἡ Τέχνη καὶ ἡ Ἐπιστήμη.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Βασῆ-Λάκης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΟΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΕΣ ΤΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗ

Στὶς «Ἀθῆναι» (23 Ὀκτωβρίου 908, σελ. 1, στήλ. 2) δημοσιεύτηκε ἡ ἀκόλουθη δήλωση τοῦ κ. Κρούμπαχερ :

Τὴν μακροσκελῆ ἀπάντησιν τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ κυρίου Μιστριώτου («Ἀθῆναι» ἀρ. 2.158), ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια χωρὶς νὰ ἀνακαλέσῃ, δὲν καταδέχομαι νὰ συζητήσω, φειδόμενος τοῦ χώρου τῆς ἐντίμου ἐφημερίδος ὑμῶν καὶ τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀναγνωστῶν. Ἓν μόνον παρατηρῶ. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου ἀναφέρει ὁ κ. Μιστριώτης, ὡς κύριον ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον παρακάτω ἐκμεταλλεύεται ἐναντίον μου, τὴν ἑπομένην φράσιν. «Ὁ σοφὸς ἀνὴρ (δηλ. ὁ Krumbacher) *ἐπιθυμεῖ ἵνα ταπεινωθῇ ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων εἰς δουλικήν, ὅπως παρασκευασθῇ εἰς Σλαυικὴν δοξώσιν, καὶ μυκτηρίζει τὴν μεγάλην ἰδέαν τῶν Ἑλλήνων ἐν σελ. 491 τῆς μεταφράσεως τῆς γραμματολογίας. Δὲν ἦσαν οἱ χείριστοι τῶν Ἑλλήνων φίλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθεώρησαν ὡς τὴν ἀληθινὴν ἀρχὴν τῆς Ἐθνικῆς δυστυχίας. Διότι μετ' αὐτῆς ἀνέζησε καὶ τὸ φάντασμα ὅπερ σήμερον καθιστᾷ τοὺς Ἕλληνας ἀχρήστους σχεδὸν εἰς τὴν πρακτικὴν πολιτικὴν κτλ».*

Πρὸς ταῦτα δηλῶ, ὅτι ὁλόκληρος ἡ φράσις αὐτὴ ἐλήφθη, **οὐχὶ ἐκ τῆς εἰδικῆς μου ἐργασίας, ἀλλὰ ἐκ τῆς συνοπτικῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας τοῦ μακαρίτου** Gelzer *(III 491 ἐλ. μεταφρ.) !! Ἐτόλμησε λοιπὸν καὶ πάλιν ὁ κ. Μιστριώτης, νὰ παραχαράξῃ, ὅπως καὶ πρίν, ὅταν ἀπέδωσε εἰς ἐμὲ τὴν φράσιν τοῦ* Gelzer *περὶ τοῦ τέλους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ! Τοιοῦτον σύστημα κρίνεται μόνον του !*

Μόναχον, 29 Ὀκτωβρίου 1908.

Κ. ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ

ΛΟΓΟΙ ΚΙ' ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΤΟ ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟ

— Ἄντρα, ὁ γυιός μας πειὰ μεγάλωσε. Τρέχει στὰ δεκαπέντε. Κ' εἶν' ἀπρόφτιχτος. Διψάει στὸν πόλεμο νἀρθῇ. Κάθε πρωΐ καὶ κάθε βράδυ μοῦ κλαίγεται τὸ παληκάρι μου. Μπροστά σου, ἀπὸ ντροπή, κρατιέται καὶ σωπαίνει. Ὅμως κάθε φορὰ ποῦ ξεκινᾷς, αὐτὸ σπαράζει. Καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιά μου καὶ δέρνεται, σὰ νὰ βυζαίνῃ ἀκόμα καὶ σὰ νὰ τοῦ ἀρνιῶμαι τὸ βυζί. Καὶ φοβερίζει νὰ κλέψῃ τὸ καρυοφύλλι τοῦ παππού του, τ' ἄγγιχτο, κατὰ τὸ λόγο σου, ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ τὸν ἔφαγε τὸ βόλι τὸ πικρό, κ' ἐκεῖνον. Καὶ θὰ πάῃ μονάχος του νὰ κάμῃ μὲ τοὺς Τούρκους πόλεμο. Κι' ὁ φόβος ὁ δικός σου μοναχὰ τονὲ τρομάζει. Ἀλλιῶς ποιὸς ξέρει τί θ' ἀποκοτοῦσε. Χάρη θὰ σοῦ τὸ γνωρίζω κ' ἐγώ, κι' αὐτὸς θὰ εἶναι ὑποταγμένος σου, καὶ δὲ θὰ σὲ βαρύνῃ. Στὴ θέλησή σου θὰ εἶναι πρόθυμος, σὰ σκλάβος σου. Ἔτσι μονάχα θὰ γλυτώσω ἀπὸ τὶς κλάψες του. Πάρ' τονε μαζί σου !

Ἡ μάννα, ἡ ἀμαζόνα, βλέπει τὸ γέρο της παρακαλεστικά. Καὶ κάποτε διανεύει πονηρὰ τοῦ γυιοῦ της. Αὐτὸς σκυμμένο τὸ κεφάλι του κρατεῖ. Καὶ κρύβει τὴν παρθενικὴ τὴν ταραχή του ἀπ' τὴ ματιὰ τοῦ γέρου, ποῦ αὐστηρὰ τονὲ θωρεῖ καὶ δὲ μιλάει.

Καὶ τὴν αὐγὴ τὸ παληκάρι τ' ἄγουρο, μὲ τὸ ντουφέκι τὸ βαρὺ στὸν ὦμο, μὲ τ' ἀλαφρὸ τὸ πάτημα, μὲ τὸ χαρούμενο τὸ καρδιοχτύπι καὶ μὲ τὸ φτερούγιασμα τοῦ νοῦ, ἀκολουθεῖ τὸ γέρο τὸν πολεμιστὴ καὶ τὸν πολύπειρο. Κι' ὁ πόλεμος ἀρχίζει. Καὶ τ' ἄγριο τὸ φαράγγι τὸν ἀντιλαλεῖ.

Ὁ γέρος τώρα δίνει ὅλο τὸ νοῦ του στὸ παιδί, κι' ἀλησμονεῖ τὸν πόλεμο. Καὶ μιλεῖ στὸ παληκάρι τ' ἄπηχτο καὶ τ' ὁδηγάει.

— Ἐδῶ, τοῦ λέει, ποῦ σ' ἔφερα, δὲ θέλω νὰ κκμαρώσω τὴν παληκαριά σου. Δεῖξε την ἅμα ἔρθῃ ἡ ὥρα σου Ὅμως ἀψὺς μοῦ φαίνεσαι. Τὸ αἷμα σου δὲν κρύβεται. Κρατάει ἀπὸ πηγὴ τρελή· — τώρα θ' ἀκοῦς ! Νὰ τὸ κοτρόνι. Κρύβε τὰ ζερβά σου. Ὁ δέξιος ὁ ἄγκωνάς σου μὴν ξεπροβάλλῃ ! Τὸ ντουφέκι ἔτσι δὲν τὸ κρατοῦν. Νά, ἔτσι. Καὶ δὲ δίνουν πρόσωπο γιομάτο στὸ σημάδεμα. Ὁ Ἀρβανίτης, ἐκεῖ, παραφυλάει. Καὶ σοῦ παίρνει καὶ τὴν τρίχα σου. Σκύψε ἀκόμα, πκλαβέ ! Ἀϊτὸς τὸ μάτι σου. Ἀγροίκησες ; Ἄδειο ἀκόμα τὸ ντουφέκι σου ; Κι' ὀρθὸς ὁ λύκος του ; Χαρὰ σ' τὸν τὸν ὀχτρό σου ἀντίκρυ, ποῦ σὲ σκιάζεται ! Ἕτοιμος ; Τὸ νοῦ σου !

Ὅμως τοῦ κάκου οἱ πατρικὲς οἱ συβουλές! Παράφορο τὸ Σουλιωτόπουλο, μὲ τὸ πρῶτο κίνημά του, πρὶν ἀκόμα ρίξῃ τὴν πρώτη ντουφεκιά, δείχνει τὸ πρόσωπο ἄσκεπο στὸν Ἀρβανίτη. Καὶ δέχεται τὸ βόλι στὸ μεσόφρυδο.

*

Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τὸν καπνό, ποῦ πνίγει τὶ λαγγάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τἄχει λησμονήσῃ, πεῖνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σοῦλι πέφτει ξέμακρα, καὶ σὰ λησμονημένο εἶναι κ' ἐκεῖνο, τ' ἄχαρο.

Κ' ἐκεῖ ποῦ πολεμάει τὸ παληκάρι, ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύχτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποῦ τὸν ξυπνάει. Λοιπὸν τὸ Σοῦλι δὲ χάθηκε, καὶ ζῇ ! Κ' ἦταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδερφὴ τοῦ νειοῦ.

— Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, ὡρὴ Λάμπη ;

— Ζεστὴ κουλούρα, ὡρ' ἀδερφέ, ποῦ σοῦ τὴ ζύμωσα μὲ τὰ χεράκια μου, κ' ἡ μάννα τὴν ἔψησε στὴν ἀθρακιά, μονάχη. Ἔλα νὰ φᾷς μιὰ ψίχα, καὶ νὰ ξαποστάσῃς.

— Δὲ μπορῶ, καϊμένη, νὰ παρατήσω τὸ ντουφέκι.

— Αὐτὸ εἶν' ἡ συλλογή σου, Νάση ; Ἔρχομαι 'γὼ καὶ σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου.... Νά σοῦστρωτα. Καὶ δός μου τὸ ντουφέκι.

Χαμογελάει ὁ ἀδερφός, ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ ντουφέκι. Ὁ πόλεμος βαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ γιόμιζ' ἐκείνη καὶ σημάδευε. Κι' ὁ ἀδερφός της παραπέρα ἔτρωγε ἥσυχος, καὶ μονάχα τὴν πεῖνα του ἄκουγε, τὴ θεριεμένη, μέσα του.

Κι' ὁ πόλεμος βαστοῦσε. Κ' ἐκεῖ ἕνα βόλι ἦρθε κ' ἠὖρε κατάστηθα τὴν κορασιά. Κι' αὐτὴ ἔκανε καρδιὰ καὶ δὲ μιλοῦσε. Τὸ αἷμα πλημμύριζε τὸν κόρφο της. Ἡ Λάμπη σημάδευε καὶ τουφεκοῦσε.

— Ἔφαγες, Νάση ;

— Κοντεύω, ἀκόμα λίγο, Λάμπη.

Ἡ κόρη ξανακρώτησε δεύτερα, καὶ τρίτα. Καὶ τότε μ' ἕνα πήδημα τὸ παληκάρι βρέθηκε κοντά της. Ἄρπαξε τὸ ντουφέκι, κ' ἥσυχο καθὼς εἶχε τραβηχτῇ, ξανάρχισε τὸν πόλεμο.

Ἀμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κ' ἔπεσε.

Κι' ὁ πόλεμος βαστοῦσε.

*

Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

Τὸ Μεσολόγγι πειὰ εἶτανε κλεισμένο. Κι' ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυε, ἄγρυπνος, νύχτα καὶ μέρα. Κ' ἡ φωτιὰ ἔκανε μιὰν ἀλυσίδα, συγκρατητή.

Δύσκολα πειὰ μποροῦσε βοήθεια νὰ περάσῃ ἀνά-

μεσα στούς Ἀρβανῖτες καὶ στὸ Μεσολόγγι νὰ καλωσοριστῇ. Μὰ κάπου, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χύνονταν καὶ περνοῦσαν, ὅμοιοι στὴν ὁρμὴ μὲ λυκαγέλη, ὅσοι μέσ' τὴν καρδιά τους εἶχανε σὰ δίκοπο μαχαῖρι τῶν ἀδερφιῶν τὴ δυστυχιὰ καὶ τὸ παράπονο.

Καὶ μιὰν αὐγή, ἀξημέρωτην ἀκόμα, ἔφτασε στὸ Μεσολόγγι ὁ Γιώτη Γκιώνης, ἄβλαβος μὲ τοὺς δικούς του. Καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας, τῆς χαρούμενες στὶς τόσες ποῦ περνοῦσαν ἄχαρες, Σουλιώτης μὲ Σουλιώτη ἀλλάζανε φιλιά, κ' ἔκαναν πανηγῦρι.

Τὄμαθε κ' ἡ Μαλάμαινα, ἡ χήρα ἡ Καπετάνισσα, ποῦ βρέθηκε κι' αὐτὴ κλεισμένη μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ μοίραζε τῶν ἀλλουνῶν τὰ βάσανα μὲ τὶς δικές της πίκρες. Ξεσκούφωτη, ἔτρεξε στὸ Γιώτη Γκιώνη.

— Ὥρα καλὴ κ' εὐλογημένη ποῦρθες ! τοῦ φώναξε ἀπὸ μακρυά. Ὁ γυιός μου ποῦναι ;

— Τὸν ἄφησα στ' Ἀπόκορο, θειά, μ' ἄλλο μπουλοῦκι. Ἔχουν ἀνεμικὸ ντουφέκι. Καὶ βαροῦν τοὺς Τούρκους ὅπου τοὺς ἀντέσουν.

— Κ' ἐσὺ πῶς ἦρθες ; Ἔχεις κανένα δικό σου 'ῶ στὸ Μεσολόγγι ;

— Ὄχι, γιὰ τὴν πατρίδα, θειὰ Μαλάμαινα.

— Λοιπόν, τ' ἀδέρφια του εἶν' ἐδῶ, κι' αὐτὸς γυρίζει τὰ βουνά ; Καὶ τὴν πατρίδα δὲν τὴ συλλογᾶται ; Κ' ἐμένα μ' ἀφίνει νὰ κυτάζω σᾶς καὶ νὰ σᾶς ντρέπωμαι ;

Σκληρὴ κ' ἀγριεμένη, σήκωσε τὰ χέρια ἀπάνου.

— Μή, θειά, μὴ τὸν καταριέσαι !

— Τὴν κατάρα μου !

Ὅλοι ἔφριξαν. Τρεῖς μέρες πέρασαν καὶ τρεῖς νύχτες μὲ τὸν πόλεμο ποῦ ἀγρίευε. Κ' ἕνα πρωΐ, Θεοῦ χαρά, ἔγινε ἀνάπαψη. Ἀρβανίτης βγῆκε ἀντίκρυ καὶ ζήτησε τὴ γριὰ Μαλάμαινα νὰ ἰδῇ καὶ νὰ τῆς μιλήσῃ. Ἔστρεξαν καὶ τὴν ἔφεραν ἀπάνου στὰ προχώματα.

— Γριὰ Μαλάμαινα, γυναῖκα τοῦ Γιώργου τοῦ Μαλάμου, φώναξε ὁ Ἀρβανίτης, σὲ χαιρετάει ὁ γυιόκας σου! Ἦρθε νὰ σὲ ἰδῇ !

Κ' ὕψωσ' ἕνα κοντάρι, μ' ἕνα κεφάλι ἀνθρώπου στὴν κορφή.

Ἀναταράχτηκε ἡ Μαλάμαινα.

— Παιδί μου, Πύλιο μου, ἔκραξε στριγγά. Τὴν εὐκή μου νἄχῃς, ἔτσι, παληκάρι σ' ἤθελα ! Καὶ σύ, ἄπιστε, πρέπει νὰ πληρωθῇς, καὶ σύ !

Ἄρπαξε ἀπὸ κάποιον ἕνα καρυοφύλλι. Γονάτισε, σημάδεψε. Κι' ὁ Ἀρβανίτης ἔπεσε μαζὶ μὲ τὸ κοντάρι. Ἔπεσε κ' ἡ γυναῖκα σωριαστή, ἄψυχη στὸ χῶμα κάτου.

*

ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ ΚΙ' ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ

Στὸ Μεσολόγγι τὸ πικρό, ποῦ πολέμαγε νύχτα καὶ μέρα, πρῶτος ἀπὸ τοὺς πρώτους ὁ Κίτσος ὁ Τζαβέλας βάσταγε τὸν πόλεμο. Κι' ὁ Κίτσος εἶχε ἕναν ἀντίμαχο. Εἶχε τὸν Κιτσάκη, τ' ὄμορφο τὸ Σουλιωτόπουλο, παιδὶ δεκάξι χρονῶν, ἀνίψι ἀπ' τὴ γενιά του.

Γιὰ τὸν Κιτσάκη παιγνίδι ἦταν ὁ πόλεμος. Χαρές μονάχα καὶ γλυκὲς λαχτάρες εὕρισκε σ' αὐτόν. Ἦταν ἀγνὸ τὸ παληκάρι, κ' ἦταν ἀθάμαθο. Κ' ἤτανε γραμμένο νὰ χαθῇ ἀπὸ τὴν ἀποκοτιά του ποῦ περνοῦσε κάθε σύνορο, κ' ἔφτανε τὴν ἀψηφισιὰ τὴ θεία τοῦ χαρομαγεμένου.

Μέσ' τὸ πολεμικὸ τὸ μάνισμά του, τραβῶντας ἴσα στὸν ὀχτρό, μιὰ μέρα βρέθηκε ὁλομόναχος ἀνάμεσα στοὺς Ἀρβανῖτες, ποῦ τὸν εἶχανε τρομάξῃ. Τότε ξύπνησε. Σὰν πεινασμένα ἀγρίμια τὸν τριγύρισαν αὐτοί. Καὶ γελοῦσαν ἄσκημα. Μὰ ἡ ὀμορφιὰ κ' ἡ τρέλλα του ἔκοβε κάθε ὁρμή τους. Τὰ καρυοφύλλια γυρισμένα κατ' αὐτὸν σωπούσανε.

— Δὲν εἶσ' ἐσὺ τοῦ Γιώργου Τζαβέλα τὸ παιδί ; ρώτησε ὁ κκπετάνος τους θαμαζοντάς τον.

— Πολεμᾶτε, ἐγὼ εἶμαι, εἶπ' ὁ Κιτσάκης ἕτοιμος στὸ θάνατο.

— Ἤτανε παληκάρι, ὠρὲ παιδί, μὰ ἐσὺ θὰ τὸν περάσῃς....Κάποτε μὲ γλύτωσε ἀπ' τὸ θάνατο· σοῦρε, γύρισε στὴ μάννα σου !

Ὁ Κιτσάκης ὅμως ἄναψε. Τὄχε γιὰ ντροπὴ νὰ τοῦ θυμᾶν τὴ μάννα του τέτοια στιγμή!

— Χτυπᾶτε, θὰ χτυπήσω ! εἶπε. Καὶ τοιμάστηκε.

— Σοῦρε ! εἶπε ὁ Ἀρβανίτης.

Ἄνοιξαν τόπο νὰ περάσῃ. Κ' ἔφυγε ὁ Κιτσάκης ντροπιασμένος. Ποτὲ δὲν πίστευε πῶς θἄχε γι' αὐτὸν ὁ πόλεμος τέτοιο ἄξαφνο φαρμάκι. Νὰ τοῦ χαρίσῃ Ἀρβανίτης τὴ ζωή ! Δὲν εἶχε ξεμακρύνῃ πολύ, κ' ἕνα ντουφέκι ἀκούστηκε. Κ' ἔπεσε σκοτωμένο τὸ παληκαρόπουλο.

Μανισμένος ὁ καπετάνος ὁ Ἀρβανίτης τράβηξε τὸ σπαθί. Κι' ἄρπαξε ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὸν ἄπιστο ποὖχε ρίξῃ

— Γιατὶ τὄκαμες ; ἄγριος τονὲ ρώτησε.

— Ἔχασα κ' ἐγὼ τὸν ἀδερφό μου....

— Πότε, κι' ἀπὸ ποιόν ;

— Χτές....ἀπὸ τὸ μπάρμπα του, τὸν Κίτσο τὸ Τζαβέλα.

Μὲ λύπη ἔβαλε πάλι ὁ Ἀρβανίτης τὸ σπαθὶ στὴ θήκη.

*

Ο ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ὁ Γεροσουλιώτης μαζευε τὸν πόνο του πολὺν καιρό. Σὲ κανένα ὅμως δὲν ξεμολογόταν τὸ σκοπό του. Χρόνια ἦταν περασμένα ποῦ τοὺς ξέρασε τὸ κῦμα τ' ἄδικο τῆς μοίρας τῆς σκληρῆς, στὸ πράσινο ἀκρογιάλι τῶν Κορφῶν. Κ' ἐνῷ οἱ ἄλλοι μ' ἀνθοβόταν γελοῦσανε τὴν πεῖνα καὶ τὴ συφορά τους, κ' ἐνῷ βρίσκανε κάποια παρηγοριὰ στὰ κάλλη τοῦ φιλόξενου νησιοῦ, ὁ Γεροσουλιώτης εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ του. Ὁλημερὶς ἀγνάντευε τὰ ξεροβούνια τ' ἀντικρυνά. Κι' ὁλονυχτὶς ὁ πόθος του, ἄγρυπνος, τὸν πολεμοῦσε.

Κάποτε, βράδυ, γύρισε στὸ σπίτι χτυπημένος σὰν ἀπὸ καινούρια συφορά.

— Ὁ ἄμοιρος ἐγώ, εἶπε, τί κατάρα μ' ἤβρε ! Ὁ Θεὸς μ' ὀργίστηκε !

Ἔκαμε τοὺς ἄλλους νὰ τρομάξουν. Παιδιὰ κ' ἐγγόνια τὸν τριγύρισαν. Ὁ γέρος χτύπαγε τὰ στήθη του.

— Πάει τὸ Σοῦλι, φώναζε. Πάει πειά !

Ἔκλαψε, κ' ὕστερα σώπασε βλαστυρός. Στὰ φιλικὰ τὰ λόγια οὔτε καὶ πρόσεξε. Οἱ Σουλιῶτες οἱ ἄμοιροι συνείθιζαν μὲ τῆς πατρίδας τὸ χαμό. Ἡ ἐλπίδα μονάχα περίσσευε ἀπ' τὰ περασμένα τους. Ὁ γέρος ἔδειξε πειὸ ὕστερα νὰ μαλακώνῃ. Ἔφαγε γελαστός, καὶ πλάγιασε. Καὶ τὴν αὐγὴ δὲ βρέθηκε στὸ στρῶμα του.

Μὲ ψαροκάϊκο εἶχε περάσῃ στ' ἀκρογιάλι τὸ στεριανό. Βαστοῦσε τ' ἄρματά του, σὰ σὲ πόλεμο. Ἄδειος ἀπὸ κάθε ἄλλο φόρτωμα. Νηστικός, ποιὸς ξέρει πόσο πλανήθηκε καὶ ποῦ. Κάποτε νύχτωσε ἔξω ἀπὸ τὸ Σοῦλι. Καὶ μπῆκε στὸ χωριὸ ἀθώρητος, ἂν ὕπαρχε κι' ἄλλη ἐκεῖ ζωή. Χαιρετάει τὸ Σοῦλι ὁ γέρος καὶ δὲν ἀντιχαιρετιέται. Νὰ τὰ σπίτια τώρα τὰ γειτονικα, ὅλα βουβά ! Κι' ἄδεια καὶ νεκρικά. Γυμνὲς χάσκουν αἱ θύρες τους καὶ τὰ παράθυρα.

Μισόπνοος καὶ ζαλισμένος ἀπ' τὴν κούραση, ὁ Γεροσουλιώτης, θαρρεῖ πὼς βρίσκεται σ' ἄλλο Σοῦλι, φανταστικό. Στέκεται καὶ φωνάζει κανένα γειτονά του.

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ*)

— Βρὲ τί πονοκέραλος καὶ κολοκύθια ! ..... Γιάννη ! βάλε τοῦ κοριτσιοῦ κρασὶ νὰ κάνῃ κέφι.... Στὴν ὑγιά σου, Μαριώ !

— Στὴν ὑγιὰ τῆς Μαριῶς ! Βίβα !

— Ἔλα τώρα, πὲς τὸ τραγουδάκι....

— Δὲ θὰ σᾶς τὸ πῶ καλά, μὰ τί νὰ κάνω σὰν τὸ θέτε....νὰ μὲ συμπαθᾶτε κιόλας !

Ἡ Μαριώ, καθισμένη κοντὰ στὴν κυρά της, σήκωσε τὸ μαντύλι της, ξερόβηξε κι ἄρχισε σιγανὰ νὰ λέῃ κάποιο τραγούδι τοῦ χωριοῦ της....

Βασιλικὸς πλατύφυλλος
μὲ τὰ σαράντα φύλλα,
μέσ' στὴν αὐλή μου φύτρωσε
χωρὶς νὰ τόνε σπείρω !

Τὸν πότιζα τὴ χαραυγή,
μὲ τὴ δροσούλα βράδυ,
μὰ πέφτανε τὰ φύλλα του
καὶ χάθ' ἡ μυρουδιά του !

— Μαννούλα μ' πάει τὸ λούλουδο !
— Ἄλλοί σου, δυχατέρα !
νερὸ δὲν τὸ ποτίζουνε
μὸν δάκρυ, νύχτα μέρα !

Ἡ σιγανὴ φωνὴ τῆς Μαριῶς λίγωσε στὸ τέλος τρεμουλλιαστὴ καὶ τραβήχτηκε ψηλά, τριγύρω στὰ βουνὰ ἀντιλαλῶντας, μέσ' στῆς νύχτας τὴ σιγαλιά. Σὰ νὰ ξύπνησε κάτι στὴν καρδιά της τὸ πονετικὸ τραγούδι, βουρκώσανε μονομιᾶς τὰ μάτια της καὶ σηκώθηκε βιαστικὴ νὰ φύγῃ, κρύβοντας ἔτσι τὰ δάκρυα...

— Καλὴ νύχτα, κυρούλα, νὰ μὲ συμπαθᾶτε !

— Τ' εἶν' αὐτά, Μαριώ ; Σ' ἔπιασ' ἀλογόμυιγα ; μπᾶ σὲ καλό σου, παιδί μου ! — φώναξ' ὁ γιατρὸς καὶ τὴν τραβοῦσε πὸ τὸ φουστάνι της....

— Ἄσε με, κὺρ γιατρέ μ', θὰ μ' ξεσχίσ' τὸ φουστάν', ἄσε με νἄχῃς καλὴ ψυχούλα !

— Μωρὴ γεβεντισμένη ! Τώρα θὰ σ' τὸ κάνω κομμάτια νὰ ἰδῇς ἐσύ !

— Μαριὼ θὰ τσακωθοῦμ' ἀπόψε, θὰ γενοῦμ' ἀπὸ δυὸ χωριά!....Τί σοῦ κάναμε κ' εἶσαι κακιωμένη;

— Μαριώ, γιὰ τὸ χατῆρι μου θὰ κατσῃς !

Τὰ παιδιὰ τὴν τριγυρίσανε, φράζοντας τὸ δρόμο, κι ὁ Γιάννης, μὲ τὰ παρακάλια, πέρασε θαρρετὰ τὸ χέρι στὴ μεσούλα της. Κείνη κοντοστάθηκε μιὰ στιγμή, σὰ νὰ συλλογιζόταν, κ' ὕστερα μονομιᾶς ξέφυγε, σὰν πουλί, μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια τους, τρέχοντας κατὰ τὸ σπίτι της....

— Μὴν τὴ στενοχωρᾶτε ! — εἶπ' ἡ κυρία Σεβαστή, σερβίροντας τὸν καφὲ — εἶναι λίγο πεισματάρικο, νευρικό κορίτσι, μὰ τὸ συμπαθῶ γιὰ τὶς ἄλλες χάρες του....Σένα, Γιάννη, νὰ μὴ σὲ ἰδῶ ἄλλη φορὰ νὰ τῆς πιάσῃς τὴ μέση !

— Ἄ ! τώρα ναί ! Αὐτὸ θὰ πῇ μάννα σοβαρή !....Ἔτσι κ' ἕνας περνοῦσε μιὰ φορὰ τὸ ποτάμι μὲ τὸ γαϊδουρί του καὶ τοῦ σήκωνε ψηλὰ τὴν οὐρὰ νὰ μὴ βραχῇ !....

— Μὴν κοροϊδεύῃς, γιατρέ, τὸ σωστὸ εἶναι σωστό !....Δὲ θέλω νὰ βγαίνουν ἀπ' τὰ ὅρια.... Κ' οἱ τρίλλιζες, θαρρῶ, θὰ πάψουνε.. .

— Αὐτὸ τὸ κορίτσι δείχνει πολλά, μὰ πάρα

---

*) Ἡ ἀρχή του στὸν ἀριθ. 308.

— Γειὰ χαρά σου, καπετὰν Ζυγούρη! Καλῶς σᾶς ηὗρα κι' ὅλους σας!

Ἀπόκριση καμμιά. Νά καὶ τὸ σπίτι τὸ δικό του! Νά τος κι' ὁ γεροπρίναρος ὁ φουντωτός, νὰ καὶ τὸ ξεροπήγαδο στὴν πέτρινην αὐλή. Ὅμως ἡ θύρα εἶναι κλεισμένη. Ἀνοίγει, βλέπει στὴ γωνιὰ φωτιὰ ζωντανεμένη. Σὰ νἄχασε τὸ νοῦ του μόνη μιὰ στιγμή. Ἔπειτα ὅλα φανήκανε νὰ ξαστερώνουν. Καὶ τὸ ξαστέρωμά τους ἦταν ἡ τρέλλα του. Μ' ἀνοιχτόκαρδη ματιὰ κυτάζει γύρω. Στρωμένο τὸ παραγῶνι, κ' ἡ φωτιὰ λαμπρὴ τὸν κράζουν. Κ' ἕτοιμο τὸ τραπέζι, τὸ φτωχικό. Κάθεται σταυροπόδι καὶ τοιμάζεται νὰ πέση στὸ φαΐ, σὰ θεριὸ ὁλονήστικο. Καὶ τότε θόρυβος ἀκούγεται στὴν αὐλή. Τρεῖς Ἀρβανῖτες μπαίνουνε στὸ σπίτι. Στέκονται ξαφνισμένοι. Καὶ κρατοῦνε στὰ χέρια τ' ἄρματα.

— Τ' εἶστε σεῖς; ρωτᾶει ὁ γέρος ἥσυχα.

Δὲ συλλογιέται τίποτε κακό. Κι ἄξαφνα ὅλα τὰ φαντάζεται. Κι' ὀρθός, καὶ φοβερὸς σὰ σκιάχτρο, καθὼς εἶχε γίνη ἀπὸ τοὺς κόπους κι' ἀπ' τοῦ νοῦ του τὸν παραδαρμό, κράζει στοὺς Ἀρβανῖτες·

— Ὠρέ, τί θέλετε στὸ Σοῦλι ἐσεῖς, σκυλιά; Τὸ Σοῦλι ψέματα εἶναι πῶς τὸ πήρατε! Τὸ Σοῦλι ζῇ!

Κι' ὡς νὰ τραβήξη τὸ σπαθὶ ὁ Γεροσουλιώτης, ἔπεσε νεκρός.

★

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Ἡ γριὰ Σουλιώτισσα εἶπε νὰ πεθάνη πειά. Ἔνιωσε τὸ θάνατό της, σὰ νἄχε τὸ προμήνυμά του ἀπὸ καιρό. Κι' ἀλήθεια, τὰ στερνά της ἔδειξαν πῶς ἦταν ἕτοιμη ἥσυχα νὰ τὸν καλοδεχτῇ.

Τὴν τελευταία στιγμὴ ἀνησύχησε. Δείλιασε μ' ἕναν τρόπο. Κάτι ἔδειξε πῶς εἶχε λησμονήση.

Γύρω της, θυγατέρες καὶ γαμπροί, τὴν ἔκλαιγαν. Κι' αὐτὴ ἀνάλαβε ἄξαφνα. Ζήτησε τὸ μικρὸ τὸν ἔγγονά της. Κ' ἔβγαλε τοὺς ἄλλους ἔξω. Τὴν ὁλοῦστερή της τὴ βουλὴ θὰ τοῦ παράδινε, κ' ἦταν ἐπίσημη ἡ ἑτοιμοθάνατη. Κ' ἐνῷ ἄρχιζε τὸ παραλογητό της, ἡ ματιὰ της ἔφεγγε καθαρή.

— Σ' ἐσένα, γυιέ μου, εἶπε, θέλω ν' ἀφήσω τὴ διαθήκη μου τὴ μυστική - κανεὶς νὰ μὴν τὴ μάθῃ! Εὐκή μου κ' ἡ κατάρα μου, νὰ σηκωθῇς νὰ πᾷς στὸ Σοῦλι. Πρῶτα θέλω νὰ σοῦ μολογήσω πῶς τὸ Σοῦλι θὰ λευτερωθῇ! Καὶ θὰ πᾷς, ἀντάμα μὲ τοὺς ἄλλους τοὺς Σουλιῶτες. Τότε, ἀφοῦ γονατίσης νὰ φιλήσης τ' ἅγιο χῶμα του, νὰ κάμης κατοχὴ στὸ σπίτι. Θὰ τὸ γνωρίσης ἀπὸ τὸ πουρνάρι στὴν αὐλή. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ὅμως....καὶ τὸ σπίτι νὰ γκρεμίστηκε, ἀλήθεια—νὰ τὸ βρῇς! Καὶ νὰ τὸ ξαναχτίσης στὰ παλιά του θέμελα Ρωτῶντας, θὰ τὸ μάθῃς. Κάποιος παλιὸς θὰ μαρτυρήση τ' ὄνομά του. Τὸ δικό μας τ' ὄνομα! Νὰ τ' ἁγιάσης πρῶτα, καὶ νὰ κατοικήθῃς. Οἱ Τοῦρκοι θὰ τὸ μόλεψαν.... Νυφούλα ἤμουν ποῦ τ' ἄφησα νὰ πᾷς!

Ἔπειτα νὰ ζητήτης τὰ χτήματά μας ποῦ θ' ἀγρίεψαν τώρα καὶ θὰ θέριεψαν. Ἂν τἄχῃ ξένος, θὰ τὰ πάρῃς μὲ τὸ χέρι σου, μὲ τὸ σπαθί σου! Θὰ ζητήσης καὶ τὸ διάφορό τους τόσα χρόνια. Ἀκοῦς; Εἶναι ἡ προῖκα μου τὰ παλιοχώραφα, μὰ εἶν' ἀκριβὰ γιὰ σένα! Τέτοια εἶναι ποῦ εἶναι. Τὸν τόπο τονὲ λὲν Ἀστραπολάγκαδο. Ἀπ' τ' ὄνομα θὰ τονὲ γνωρίσης. Θὰ καταλάβῃς μοναχός σου. Καὶ τὰ σημάδια θὰ σοῦ τονὲ δείξουν ὁλοφάνερα. Στὴν ἄκρη εἶναι τὸ ρέμα, τὸ Στειρόρεμα. Καταμεσῆς σηκώνεται ἕνας βράχος, Ἀνεμόβραχος. Ἐκεῖ ἀπὸ κάτου στάλιζαν τὰ γίδια μας, ποῦ ἐγὼ τὰ βόσκαγα κορίτσι. Τώρα ξένα θὰ ρημάζουν—νὰ τὰ διώξῃς! Κι' ἀπὸ πάνου ἄγρια μελίσσια φώλιαζαν. Ἐκεῖ σκαρφάλωνα μικρή, καὶ τὰ τρυγοῦσα. Χιλιάδες ὀκάδες τὸ μέλι θἄχει γίνη τώρα. Κ' εἶναι δικό σου ὅλο τὸ μέλι! Καὶ τὸ κερί. Ὅλα δικά σου θἄναι! Μὲ τὴν εὐκή μου σοῦ τ' ἀφίνω. Καὶ σ' ἀφίνω γειά....μὴ λησμονήσης τίποτα. ..καὶ σώπα....

Ἔπεσε ἀνάστομα καὶ παραδόθηκε. Τὴν τελευταία στιγμὴ σφράγισε μὲ τὸ δάχτυλο τὸ στόμα της. Ἤτανε σημάδι στὸ παιδί. Τὰ μάτια της πειὰ σ' ἄλλον κόσμο βλέπανε.

★

ΤΟ ΣΟΥΛΙ

Παιδιὰ Μωραϊτάκια, περαστικὰ καὶ ταξειδιάρικα, τραγουδοῦσανε μέσ' τὸ κρασοπουλειό, ὕστερ' ἀπὸ φαγοπότι. Στάθηκα νὰ τοὺς ἀκούσω. Ἦταν ἕνα τραγοῦδι ποῦ δὲν τὄξερα. Τραγοῦδι τοῦ Σουλιοῦ, ἀπὸ κεῖνα τὰ παλιά, ποῦ τἄσπειρε στὰ πέρατα ἡ Δόξα ἡ φτεροφόρα, ἡ ἴδια ποῦ ἔφερε στ' ἀφτιά μου καὶ τοῦτο τ' ἀπομεινάρι τ' ἀκριβὸ ἀπὸ τοῦ Μωριᾶ τὴν ἄκρη. Σὰν ἀντίλαλος ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ βαριὰ φυλακωμένος, ποῦ τὸν πλάκωναν κι' ἄξαφνα λευτερώθηκε, ἦταν καὶ τοῦτο τὸ τραγοῦδι τὸ κομματιασμένο. Ρείπιο ἀπὸ κόσμο ξεχασμένον.

Ἀφοῦ κόπηκε τὸ τραγοῦδι, ἔμεινε ἡ συντροφιὰ συλλογισμένη λίγο. Μπῆκα τότε κ' ἐγὼ μέσα. Κάθισα σιωπηλός, ἐλπίζοντας τοῦ τραγουδιοῦ τ' ἀπόσωμα. Ἐλπίδα γελασμένη. Μὲ τοῦ τραγουδιοῦ ἀκόμα τὸν ἀχὸ στ' ἀφτιά τους, οἱ χωριᾶτες μιλούσανε ψυχρά.

— Κατὰ ποῦ πέφτει αὐτὸ τὸ Σοῦλι; ρώτησε ἕνας τους.

— Ἔχω ἀκούση ἕνα χωριό, Σοῦλι, κάπου, στὸ Μωριᾶ, εἶπ' ὁ ἄλλος.

— Κάπου βρίσκεται κατὰ τὴ Ρούμελη, ἄλλος ἀποκρίθηκε.

— Τὸ Σοῦλι γράφεται στὴν ἱστορία, βρὲ παιδιά, εἶπ' ὁ λογιώτατος τῆς παρέας. Δὲν τὄχετ' ἀκουστά; Ποῦ πέφτει δὲ θυμᾶμαι....Ἐσὺ δὲν ξέρεις νὰ μᾶς πῇς ποῦ βρίσκεται τὸ Σοῦλι;

Ὁ λογιώτατος ρωτοῦσ' ἐμένα.

— Χάρηκα τὸ τραγοῦδι σας, μωρὲ παιδιά, εἶπα 'γώ. Τί ὀμορφιὰ γιομᾶτο καὶ τί λεβεντιά! Νὰ σᾶς ρωτήσω, ἀπὸ ποῦ εἴσαστε;

— Μωραίτες, εἶπαν ὅλοι.

— Γειά σας, καὶ καλὴ ὥρα στὸ ταξεῖδι σας. Εἴσαστε γιὰ μακριά; Ὅσο θυμᾶστε τὸ τραγοῦδι αὐτό, δὲ θὰ χαθῆτε. Καὶ τὴν πατρίδα δὲ θὰ τὴ λησμονήσετε.

— Ναί, ἀλλὰ δὲ μᾶς εἶπες γιὰ τὸ Σοῦλι...

— Τὸ Σοῦλι, στὸ τραγοῦδι βρίσκεται.... ἀλλοῦ πειὰ δὲ θὰ τ' ἀπαντήσετε. Ὥρα καλή, μαῦρα παιδιά, ποῦ λησμονήσατε τὸ Σοῦλι. Καλὰ διάφορα στὸ μακρινὸ ταξεῖδι σας, παιδιὰ Μωραϊτόπουλα!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τὸ μόνον πατριωτικὸν

Τὸ μόνον εἰλικρινὲς

Τὸ μόνον Ἑλληνικὸν

ΛΑΧΕΙΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100,000 ΔΡΧ.

ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΚΛΗΡΩΣΕΙΣ

26 Ὀκτωβρίου καὶ 31 Δεκεμβρίου 1908

πολλά, σημάδια ὑστερισμοῦ Παράξενο εἶναι πῶς καὶ μέσα στὰ χωριὰ τὴ βρίσκει κανεὶς αὐτὴ τὴ παλιαρρώστια. Οἱ συγκίνησες οἱ εὔκολες, τὰ συχνὰ γενάτια, τἄ ξαφνικὰ κλάματα φανερώνουνε νεῦρα ξεκούρδιστα....

— Νὰ σοῦ πῶ, γιατρέ, δὲν τὰ ξέρω τὰ ὑστερικά της σημάδια μὰ νοιώθω κάτι ἄλλο πιὸ πιθανό: τὸ κορίτσι μας εἶν' ἐρωτεμένο καὶ τίποτις περισσότερο! — εἶπ' ἡ κυρία Σεβαστὴ σκεφτικὴ καὶ σηκώθηκε πὸ τὸ τραπέζι.

— Γιὰ ποῦ, μὲ τὸ καλό; Νὰ φέρῃς πίσω τὴ Μαριώ;

— Ὄχι δά! Δὲν τἔχω σκοπὸ νὰ τρέχω τὸ πίσω της!....Τώρα ποῦ καλοφάγαμε καὶ καλόπιατε, σὰν ἄρχοντες, δὲν κάνουμε κ' ἕνα περιπατάκο ἴσα μὲ τὴν πεζούλα; Καλὸ θἔτανε, θαρρῶ, γιὰ τὴ χώνεψη....

— Τί νὰ σοῦ πῶ, κυρά μου! Γὼ γιὰ νὰ χωνέψω καλά, θέλω νὰ ξαπλωθῶ καμμιὰ ὥρα ἥσυχος, νὰ ραχατέψω, ποὺ λὲν οἱ Τοῦρκοι· γιὰ ἕνα γιατρὸ εἶναι κακὸ νὰ τὸ λέη, τὸμολογῶ, μὰ τί νὰ κάνω ποὺ κακοσυνήθισα· ἡ συνήθεια πολλὲς φορὲς νικάει τὴ φύση!

— Ἔ! ἄς μείνουμε, τὸ λοιπό, μὰ νὰ μὴν κοιμηθῇς πάλε!

— Ἄ! Ὄχι δά! Νὰ πᾶμε σὰν τὸ θές, δὲ θὰ χαλάσ' ὁ κόσμος! Τί ἄνεμο! ἦρθε πεζός τόσο δρόμο καὶ θὰ φοβηθῶ δυὸ πατήματα;

— Στηρίξου, γιατρέ, πάνω μου, νὰ μὴν κουράζεσαι - τοῦπ' ὁ Κώστας.

— Βρέ, μασκαρᾶ, γιὰ τί μὲ παίρνεις ἐμένα; Γὼ κάνω, μωρέ, γιὰ πέντε σὰν καὶ σᾶς, κλωτσοκούδουνα!....Ἔλα, Σεβαστή, πιάσε τὸ μπράτσο μου, νὰ ἰδοῦνε λεβεντιὰ τὰ παιδαρέλια σου!

— Λίγο λίγο—εἶπ' ὁ Γιάννης—θὰ κάνῃς κ' ἐργολαβία τῆς μάννας μου....τὰ μάτια σου τέσσερα!

— Νὰ γεράσετε καὶ νὰ ξεκουτιαθῆτε, παλιόπαιδα!

Ἡ κυρία Σεβαστὴ ἔπιασε τὸ μπράτσο τοῦ γιατροῦ καὶ κινήσανε σιγά, σιγά ...σὰ φορτωμένες μαούνες! Πίσω τους πηγαίνανε τὰ παιδιὰ γελῶντας γιὰ τὸ καμάρι τοῦ γιατροῦ, ποὺ κορδονότανε σὰ γεροκόκκορας, μὲ μαδημένη τὴν οὐρὰ καὶ φαγωμένο τὸ λειρί του! Πήρανε τὸ δρομάκι τῆς ἀμμουδιᾶς, ἔχοντας ζερβὰ τὰ κατάχλωρα πλάγια τοῦ βουνοῦ, τὰ σκεπασμένα μὲ τὰ σκοῖνα, καὶ δεξιὰ τὴ μαριόλα θάλασσα, ποὺ μὲ λαχτάρα παραδόθηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φεγγαριοῦ. Ἀντίκρυ λαμποκοπούσανε στὴ σειρὰ τῆς Κορίνθος τὰ φῶτα, ἔχοντας ζερβὰ τοῦ κανναλιοῦ τὰ φανάρια, κόκκινο καὶ πράσινο. Δεξιὰ ὁ Φάρος τ' Ἅη Νικόλα ἔλαμπε κ' ἔσβυνε παιχνιδιάρικα Σιγὰ σιγὰ φτάσανε στὴν πεζούλα, μιὰ κοτρώνα μακρουλὴ καὶ στενή, χωμένη στὴν ἄμμο, ξεπίτηδες, θαρρεῖς, γιὰ κάθισμα· τριγύρω της ἔβλεπες ἄλλες πέτρες μικρότερες, καμμένες μερικὲς ἀπ' τὶς φωτιὲς τῶν ψαράδων, ποὺ κεῖ στὴν ἀμμουδιὰ μαγερεύανε. Λίγο πιὸ πάνω, στὴ ριζοβουνιὰ ἁπλώνουνταν ἕνας σκοῖνος φαρδὺς καὶ φουντωτός, σὰ χαλὶ καταπράσινο, στρωμένο καταγῆς γιὰ ξάπλωμα. Ὁ γιατρὸς κοντοστάθηκε στὴν πεζούλα λαχανιασμένος καὶ τῆς ἔρριξε γλυκειὲς ματιές....

— Δὲν μπορῶ πιὰ νὰ πάω πιὸ πέρα ...Νὰ κάτσουμε δῶ, βρὲ παιδιά, νὰ ξαποστάσουμε....

— Ἄ! γιατρέ, γιατρέ! αὐτὲς εἶν' οἱ παλληκαριές σου;—εἶπ' ἡ κυρία Σεβαστή, παρατῶντας τὸ μπράτσο του....

— Νὰ μὲ συμπαθᾶς, κοκκώνα μου· αὐτὸ τὸ παλιοστομάχι ἀπελπισιὰ εἶναι! πάει πιά, βρὲ παιδιά, γονάτισα!

— Δάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν κρατοῦσες!

— Ἄστε με λιγάκι νὰν τὸν πάρω ἐδωνᾶς!

ΣΚΛΗΡΟΙ ΚΑΙ ΔΕΙΛΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΜΟΥ

Χειμῶνες μὲ τὰ φρύδια τὰ κατεβαστὰ
καὶ τἀγριεμένα,
οἱ Ἀπρίληδες, τὰ πρόσωπα τὰ γελαστά,
τὰ ὁλανθισμένα,

ὅλα σκληρὰ ζωές, ψυχές, πῶς νὰ τὸ πῶ —
τόποι, ὧρες, χρόνια·
κόβω λουλούδι τὴν ἀρρώστια, καὶ καρπὸ
τὰ καταφρόνια.

Παιδί, καὶ πάω, καὶ δὲν τὰ γνώρισα τἄγνὰ
τὰ παιδιακίσια·
τὰ νιᾶτα μου ἀραχνιὲς τοῦ τάφου στὰ λιγνὰ
τὰ κυπαρίσσια.

Τὸ μέτωπό μου δὲν τὸ μύρωσε φιλὶ
καμιᾶς μητέρας·
ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὸ πλάϊ μου ἔφυγε θολὴ
σὰν ἀπὸ τέρας.

Τοῦ κόσμου μὲ πατᾷ καὶ τἄλλογο μὲ μιᾶς
καὶ μὲ συντρίβει·
μέσ' στὸ καλύβι μου εἶν' ἡ γύμνια τῆς ἐρμιᾶς,
μέσ' στὸ καλύβι.

— Ἐσὺ μονάχα μέσ' στὴν κόλαση δροσιὰ
τῶν παναθλίων,
βαθειὰ στὸ χρῶμα καὶ στὴ ρίζα χλωρασιὰ
τῶν ἐρειπίων·

μὲ τὴ σοφία τῆς Σίβυλλας, μὲ τοῦ παιδιοῦ
τὴν ἀθωότη,
ὦ Δέσποινα τκῦ ὀνείρου καὶ τοῦ τραγουδιοῦ,
στερνὴ καὶ πρώτη.

Στοῦ νοῦ μου ἀπαλογέρνεις τὴν κακομοιριὰ
καὶ στῆς καρδιᾶς μου,
ὦ Μάννα, τὴ μονάκριβη παρηγοριὰ
σταλάζοντάς μου !

1901

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

Γύρω μου τἄσκημα, τἀσβολωμένα,
ἐδῶ γκρεμίσματα καὶ τοῖχοι ἐκεῖ,
κανένα πράσινο, ἄνθισμα οὔτ' ἕνα,
παντοῦ τὸ μάντρωμα καὶ ἡ φυλακή.

Μέσ' ἀπὸ τἄχαρο παράθυρό μου
τοῦ κάκου ἀχόρταγη διψᾷ ἡ ματιὰ
τὴν πολυπρόσωπη ζωὴ ἑνὸς δρόμου,
τὰ βαθιὰ ξάγναντα καὶ τὰ πλατιά·

διψᾷ καὶ χύνεται, πάει καὶ γυρίζει,
πουλὶ σπαράζοντας ἀπὸ χτυπιά·
βρέχει θολόσταχτη, καπνιὰ μυρίζει,
βούϊξε μιὰ μέλισσα· δὲν εἶναι πιά.

Μήτ' ἕνα λάλημα, μήτε πετάει
τίποτε· τἄψυχα ζερβὰ δεξιά·
μόνο ἀπ' ἀκάθαρτη μιὰ αὐλὴ ξεσπάει
μεθύσι ἀδιάντροπο κάποιου ἁμαξᾶ.

(Τὰ σπίτια εἶν' ὄμορφα κι αὐτὰ ἀπὸ μύρια
σημάδια, ἡ ὄψη τους ζῇ καὶ μιλᾷ,
βλέπουν καὶ μάτια εἶναι τὰ παραθύρια,
σὲ μιὰ γλαστρούλα τους ὁ Μάης γελᾷ).

Κ' ἐμένν' ἀγνάντια μου τὰ κεραμίδια
κάποιων φτωχόσπιτων ἀραδιαστὰ
μαῦρα εἶναι σκέλεθρα κι ἀποκαΐδια,
σὰν ἀπὸ θάνατους ἀραχνιαστά.

Μηδὲ τοῦ ὀνείροτου ἕνας ἴσκιος, κάτι
σὰν κάμπος, θάλασσα, δάσος, βουνό...
Μόνο ἀπὸ πάνω μου γλαρὸ κομμάτι
θυμίζει μου ἄξαφνα τὸν οὐρανό.

— Φιλὶ τοῦ ἀπέραντου, μέσ' στὴν καρδιά μου
δὲ φέρνεις ψεύτικη παρηγοριά,
ἐσ' εἶσαι ἡ λίμνη μου καὶ ἡ θάλασσά μου,
πνίξε με ἢ ρίξε με σ' ἄλλη στεριά.

Προσμένω ἀνάερο τὸ τρεχαντήρι
κι ἀπ' τὰ τετράψηλα τὸ λυτρωτή.
Κράτα τὸ δρόμο σου, καραβοκύρη,
σπάσε τὰ σίδερα, ταξιδευτή !

Καὶ νὰ ἕνα σύγνεφο ποϊ̓χει τὴ χάρη
τὴν ἀζωγράφιστη, τὴ μουσική·
τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ φεγγάρι
μιὰν ὥρα τὄπλασαν ἐρωτική.

Καὶ νὰ ἕνα σύγνεφο μαργαριτάρι,
καὶ νὰ ἕνα σύγνεφο διαμαντικό,
χρωμάτων θάμπωμα καὶ ἀχνῶν λογάρι,
δυσκολοξάνοιχτο σὰν ξωτικό.

Καὶ νὰ ἕνα σύγνεφο ποῦ ἀργοκυλάει
ἴσια ἀπὸ πάνω μου καὶ μοῦ μηνᾷ·
νὰ τἀχνοκάραβο ποὺ θὰ μὲ πάῃ
πέρα ἀπὸ τἄσκημα κι ἀπ' τὰ στενά·

Τράβα ! ἐκεῖ φέρε με ποὺ ταξιδεύουν
κάποιοι κατάδικοι, κάποιοι τρανοί,
καὶ δὲν ἀράζουνε, καὶ τοὺς παιδεύουν
στὰ ὕψ' οἱ ἀστρόκοσμοι κι ὅλ' οἱ οὐρανοί.

1905

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Τὸ θέατρο τὸ Ἑλληνικὸ ἄρχισε νὰ ζωντανεύῃ. Ἡ καλοκαιριάτικη περίοδο ποὺ ἔκλεισε ἐδῶ καὶ λίγες μέρες, μᾶς ἔφερε μιὰ κάποια κίνηση σὲ πρωτότυπα ἔργα, ποὺ δύσκολα ἄλλες χρονιὲς μποροῦσε ν' ἀπαντηθῇ. Τὸ κοινό μας — λένε — συνείθισε νὰ βάνῃ προσεχτικὸ τὸ αὐτί του στὰ Ἑλληνικὰ ἔργα. Ἂν ἡ τέτοια συνήθεια προχωρήσῃ καὶ γίνει ἐνδιαφέρο, καὶ μιὰ μέρα καὶ ἀπαίτησῃ, τότε θὰ μπορέσουμε — λένε — νὰ ποῦμε πὼς τὸ θέατρό μας θὰ περπατήσῃ θαρρετά.

Τὰ φετεινὰ ἔργα ὅλα θὰ πάρουν μιὰ μέρα τὴ θέση τῆς μεταβατικῆς μας ἐποχῆς. Ὄχι πὼς μιὰ τέτοια μεταβατικὴ ἐποχὴ δὲν μπορεῖ νὰ βγάλῃ δημιούργημα ποὺ νὰ σταθῇ, — ἴσα ἴσα μάλιστα ἕνα ἔργο θὰ σημάδευε τὴν ἀσημάδευτη ἐποχή μας — μὰ γιατὶ κανένα τους δὲ τίμωσε μ' εὐλάβεια τὴν παρθένα Τέχνη. Ὁ δραματικός — καθὼς καὶ κάθε ποιητὴς — τὴν ὥρα ποὺ θ' ἀδράξῃ τὸ δημιούργημά του, γιὰ νὰ τὸ πλάσῃ, πρέπει νὰ σταθῇ ἀγνάντια του ἁγνός. Μὲ τέτοια ἁγνότητα γύρω σὲ τόσους πειρασμούς, — εὔκολη φιλοδοξία, εὔκολος ἐνθουσιασμός, εὔκολα χεροκροτήματα, εὔκολη συγκίνηση, εὔκολη ἀναβαθειά, — ποιός ἀπὸ τοὺς δραματικούς μας θὰ μπορέσῃ νὰ πιστοποιήσῃ ;

*

Τὸ κοινό μας καὶ φέτο πάλι ὁδηγήθηκε στὸ δρόμο του ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγάλους καὶ αἰώνιους διαφθορεῖς του: Τὴ φημεριδογραφικὴ κριτικὴ καὶ τὴν εὐκολία τῶν ἐπιθεωρήσεων

Ὁ κόσμος καὶ κοσμακης θάμαζε τὰ ἔργα ἐξ ὑποβολῆς. Ἔτσι τὸ ἀδύναμο ἔργο (κ. Νουμᾶ 306) τοῦ κ. Ξενόπουλου βαφτίζοταν ἀπὸ τὰ ψιλὰ καὶ τὰ θεατρικὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ τύπου «ἔξοχον», καὶ ὁ ἀντίχτυπος σε χεροκροτήματα εἴτανε ἀσφαλισμένος τὸ βράδι. Τὸ ἴδιο γιὰ τὸ ἔργο (κ. Νουμᾶ 308) τοῦ

πέντε λεφτὰ μ' ἀρκοῦνε.

— Ξαπλώσου κεῖ γιατρέ — τοῦπ' ὁ Γιάννης δείχνοντας τὸ σκοῖνο — λὲς κ' εἶναι καμωμένος γιὰ σένα.

— Ἀλήθεια, μπρὲ παιδί, θαρρεῖς φύτρωσε γιὰ μένα. Ἄ ! Θεὸς σχωρέσ' τὸν πατέρα σου.. ἐδῶ εἶμαι περίφημα, μιὰ χαρὰ θὰ τὸν πάρω !

Ὁ γιατρὸς ξαπλώθηκε φαρδὺς πλατὺς στὸ σκοῖνο, κούμπησε τὸ κεφάλι του στὸ χέρι καὶ χωρὶς πολλὲς ἄργητες, κατὰ τὴ συνήθεια του, ἄρχισε νὰ ροχαλίζῃ, φυσῶντας ποὺ καὶ ποὺ σὰν ἀτμομηχανή· καθὼς ἔπεσε χώθηκε ὁλόκληρος μέσ' στὸ σκοῖνο κ' εἴταν πολὺ παράξενο νὰ τόνε βλέπῃς ἔτσι μέσ' στὰ κλαριὰ τυλιγμένο. Ἡ κυρία Σεβαστὴ παραμέρισε λίγο τὰ κλαριὰ πὸ τὸ κεφάλι του, μὴν τοῦ βγάλουνε στὰ καλὰ καθούμενα κάνα μάτι, καὶ στρογγυλοκάθησε κι αὐτὴ παρέκει, καμαρώνοντας τὰ παιδιὰ π' ἀρχίσανε τὰ παιχνίδια. Παραβγαίνανε ποιὸς νὰ κάνῃ, μὲ τὸ ρίξιμο τῆς πέτρας, τὰ πιότερα σκαλάκια, τὰ πιότερα δηλαδὴ μέσ' στὴ θάλασσα πηδήματα· ὁ Κώστας στὴν ὄμορφη αὐτὴ γυμναστικὴ δὲν εἶχε ταῖρι· ἔρριχνε μιὰ λοξὰ τὴν πέτρα καὶ τὴ θωροῦσες νὰ χοροπηδάῃ ἓξ ὀχτὼ φορές, κατὰ σειρά, στὴ θάλασσα. Ὁ Γιαννης εἴτανε πιὸ ἀδέξιος ἀπ' ὅλους καὶ γλήγορα βαρέθηκε τὸ παιχνίδι ἀποσταμένος — Ἐλᾶτε, βρὲ παιδιά, τοὺς εἶπε καθίζοντας σ' ἕνα βραχάκι, καιρὸς νὰ ποῦμε καὶ κανένα τραγοῦδι, γιατὶ μὲ τὸ ροχαλητὸ τοῦ γιατροῦ κοντέβει κ' ἡ μάννα μου νὰ νυστάξῃ !

— Ὄχι δά, παιδί μου ! μ' ἀρέσει νὰ σᾶς βλέπω νὰ παίζετε.

— Ξέρεις, καλέ, γιατὶ σ' ἔβγαλε νυσταγμένη ὁ κατεργάρης ; γιατὶ δὲν τὰ βγαίνει μαζί μας στὰ παιχνίδια. δὲν ἔμαθε τίποτις ἄλλ' ἀπὸ τὸ διάβασμα....

— Δὲν ξέρω πότε σ' ἀρνήθηκα νὰ παίξω !

— Μονάχα γιὰ τῆς Μαριῶς τὴν τρίλλιζα τρελλαίνεσαι....

Κώστα, θὰ σοῦ θυμώσω !

— Γιὰ τἀνατρίκια παιχνίδια κάτι πάντα θὰ μοῦ βρῆς γιὰ νὰ ξεφύγῃς ! — Ὅ,τι φάγαμε, καϋμένε ! — Οὔφ ! πρωΐ πρωΐ μὲ τὰ παιχνίδια σου ! Οὔρ ! ζέστη κάνει ! Μοιάζεις τῆς ἀλεποῦς ποὺ κανε τὰ σταφύλια κρεμαστάρια...

— Βρὲ παιδί, θὰ μ' ἀφήσῃς ἥσυχο ἢ ὄχι;

— Ἔλα ! εἶπ' ὁ Κώστας, μὲ τὴν πιὸ χοντρή του φωνή — θαρρῶ ἔχεις κέφι γιὰ καυγᾶ !

— Ἐλᾶτε ! γὼ δὲ χαλνῶ κανενὸς χατῆρι — τοὺς εἶπ' ὁ Θόδωρος πρόθυμα κι ἄρχισε, μὲ τὴ γλυκιὰ φωνούλα του, ἕνα καινούριο τραγοῦδι, ποὺ τοῦ ἄρεγε :

Δὲ θέλω νὰ στολίζεσαι, τῆς γειτονιᾶς καμάρι !
Ἡ μοῖρά σου σὲ στόλισε μὲ τῆς αὐγῆς τὴ χάρη,
τἀνθοῦ τὴν εὐωδιά !

Διαμάντια τὰ ματάκια σου καὶ τὰ μαλλιὰ χρυσάφι....
ἄχ ! τάχατε στολίδι σου ἡ μοῖρα νὰ σοῦ γράφῃ
κι ἀγάπη στὴν καρδιά ;

Ἄξαφνα κάτι πικνώρισε, φανταχτερό, χτύπησε στὰ μάτια τους καὶ σὰ μαγεμένοι παρατήσανε τὸ τραγοῦδι. Περα, στὴ μεριὰ τοῦ Κάβου, σιγὰ σιγὰ διάβαινε μιὰ ψαρόβαρκα μὲ πυροφάνι· ἔψαχνε μὲ προσοχὴ ὅλες τὶς ἄκρες, τώρα ζύγωνε πιὸ πολὺ τὴ στεριά, σὲ λίγο ξάνοιγε παλι σιγανὰ τὸ πέλαγο, καὶ στὴν ἀργή, κουρασμένη, αὐτὴ διάβα της μιὰ λάμψη ἄγρια, κατακόκκινη, χυνόταν τριγύρω, πότε ζωηρή, ποὺ σὲ θάμπωνε, πότε τρεμουλιαστὴ κ' ἐσκιωμένη, σὰ νὰ σκέπαζε κάποιος τὴ φλόγα της. Αἷμα, θαρρεῖς, ραντιζότανε στὶς ἄκρες τοῦ βουνοῦ ποὺ ζύγωνε, αἷμα χυνόταν στὴ θάλασσα κ' αἱματόβαφες χαρακιὲς ἀχτιδοβολοῦσανε γύρω. Στὴν πλώρη πάνου θεώρατος ψαρᾶς, μ' ἀναμμένο δαυλὸ καὶ μα-

κ. Χρηστομάνου—τὰ λίγα ἄξια βαθιονόητα μέρη του εἶτανε ἀκατανόητα γιὰ τὸ ἐπιπόλαιο γοῦστο Τὸ ἴδιο γιὰ τὰ ἔργα τῶν ἄδειων δημοσιογράφων μας.

*

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ ἀζύμωτη κι ἄπλαστη θεατρικὴ ἀντίληψη τοῦ κοινοῦ, θρέφοταν μὲ τὴν ὁκὰ τὴν προστυχιὰ καὶ τὴν ἀηδία τῶν μὲ τὸ ὄνομα «Ἐπιθεώρησ'η» πνεματικῶν κουρελιῶν, ποὺ καὶ τὴ σάτυρα καὶ τὴν Ἀττικὴ ξυπνάδα πιτσίλησαν μὲ λάσπες.

Φώναζαν οἱ τέτοιοι ἐργάτες μὲ χίλιες φωνὲς πὼς μ' αὐτὰ συνειθίζουν τὸν κοσμάκη νὰ τραβιέται στὸ θέατρο. Μὰ τὸ νὰ κολακεύῃς τὴ χυδαιότητα τοῦ ἀμόρφωτου, νὰ τοῦ διαστρέφῃς τὸ γοῦστο, ἐκεῖ ποὺ μπορεῖς (ἂν μπορεῖς) νὰ τοῦ τὸ μορφώσῃς καὶ νὰ τοῦ τὸ πλάσῃς, θὰ πῇ πὼς δὲν ἔχεις ἰδέα τί θὰ πῇ κοινὴ γνώμη φωτισμένη, καὶ μὲ τί τρόπο αὐτὴ σ' ἕνα λαὸ πρωτοχαράζει.

*

Οἱ ἔμποροι θεατρῶνες ἀγκάλιασαν κάθε ἔργο ποὺ ὑπόσχοταν τὰ δυὸ αὐτὰ κακά. Ἀπ' τ' ἄλλα ἔργα τὰ φιλολογικὰ τάχατες, διάλεξαν κεῖνα ποὺ ἔφερναν γιὰ ποιητὲς ὀνόματα πιὸ χτυπητὰ στὶς φημεριδιάτικες κολῶνες, καὶ πιὸ ἀκουσμένα, καὶ γι' αὐτὸ ἴσα ἴσα ἀνάξια. Τὴ δουλειά τους ἔτσι κοίταζαν οἱ κοντόφωτοι.

Μὰ δὲ βρέθηκε κανένας τους ἀνοιχτομάτης νὰ ρίξῃ τὴ ματιά του πιὸ πέρα καὶ πιὸ βαθεια, καὶ νὰ πασκίσῃ νὰ ψάξῃ ὄξω ἀπὸ τοὺς ρουτινιέρικους καὶ καθιερωμένους συγγραφοθεατρικοὺς κύκλους, νὰ βρῇ ἂν ὑπάρχῃ —καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ὑπάρχῃ — μιὰ κάποια ἀληθινώτερη καὶ φιλολογικώτερη καὶ γενναιότερη καὶ δυνατώτερη θεατρικὴ Τέχνη, ποὺ ἴσως νὰ προσπαθῇ ν' ἀνεβῇ καὶ νὰ τινάζῃ τὰ φτερά της, μὰ ποὺ νὰ πνίγεται ἀπὸ τὸ βουρκωμένο περιβάλλον.

Ὁ τέτοιος θεατρώνης, ὅσο κι ἂν μποροῦσε νὰ κινδυνέψῃ στὴν ἀρχή, στὸ τέλος ἀδύνατο τῶν ἀδυνάτων νὰ ἔβγαινε ζημιωμένος.

*

Καὶ ὅμως μ' ὅλα αὐτὰ ποιός μπορεῖ ν' ἀποκλείσῃ τὸ μέλλον τοῦ θεάτρου μας ;

Καινούργια καθὼς εἶναι ἡ Τέχνη τῆς σκηνῆς μας, ἔχει μέσα τὴ φλόγα καὶ τὸ φῶς καὶ τὰ νιάτα ποὺ δίνουν τὴν ἐλπίδα μιᾶς μελλοντικῆς ἐποχῆς.

Γιὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μείνουν ἀνεξέταστα τὰ στοιχεῖα ποὺ μποροῦν νὰ δουλέψουν γιὰ τὴν τέτοια ἐλπίδα, καὶ τὰ μέσα ποὺ μποροῦνε νὰ τὴ σαρκώσουν.

Ἡ τέτοια ἐξέταση ἀπὸ μέρος μας θὰ φανῇ σιγὰ σιγὰ τώρα, στὴν ἡσυχία τοῦ ἐρχόμενου χειμώνα, μέσα στὸ «Νουμᾶ» καὶ θὰ σταθῇ θκρροῦμε ὄχι ἡ τελειωτικὴ λέξη, μὰ ἡ πρόφαση καὶ τὸ σκούντημα γιὰ πλατύτερη μελέτη, καθὼς ἀξίζει.

Τὴ σειρὰ τῶν ἄρθρων μας μποροῦμε κι ἀπὸ τώρα νὰ τὴν καταστρώτουμε, γιὰ νὰ δώσουμε ἔτσι τὶς γραμμὲς κάποιου σκέδιου.

1) Τέχνη καὶ δημοσιογραφία.
2) Λαϊκὸ θέατρο.
3) Τὸ κοινωνικό μας ζήτημα στὸ θέατρο.
4) Ἔργα καὶ ἠθοποιοί.
5) Τὸ θέατρο κ' ἡ οἰκονομική του προκοπή.
6) Ἡ ψυχολογία τοῦ κοινοῦ.
7) Καὶ γιὰ τὸ δρᾶμα καὶ γιὰ τὸ θέατρο. (Ἀπ' ἀφορμὴ ἑνὸς ἀξιόλογου ἄρθρου τοῦ Παλαμᾶ. *Γράμματα* τόμος Β').
8) Κριτικὰ καὶ προσωπικά.

. . . . . .
. . . . . .

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΘΑΙΔΗΣ!...

Στὴν ταβέρνα θὰ μεθύσω
Κι ἀπ' τὸ σπίτι σου τρεκλῶντας θὰ περάσω,
Σὰν τρελλὸς θὰ τραγουδήσω
Καὶ θὰ σὲ ντροπιάσω !

Θάχω γὼ χαρὰ καὶ γλέντι.
Μὰ πωπὼ ντροπὲς γιὰ σένα ! Ἡ γειτονιά σου
Μεθυσμένο τὸ λεβέντη
Θὰ ἰδῇ τῆς καρδιᾶς σου.

Κι ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ μπερντέ σου
Κρυφοβλέποντας θὰ σκάζεις, θὰ πλαντάζεις.
Ἔ ! τὸ ξέρω πὼς ποτέ σου
Δὲν ἀναστενάζεις !

ΒΑΣΗ-ΛΑΚΗΣ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 8.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ. 7
Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες (2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἢ δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια. Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδερόδρομου Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Οἱ Κρητικοὶ— Γιατὶ δὲ θέλουν τὸ Λυκουρέζο —Λαὸς καὶ Κυβέρνηση — Ἐπίσημος Βουλγαρισμὸς— Ὁ τύπος καὶ ὁ κ. Ἐμπειρῖκος Τὸ Ἀρσάκειο.

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ *ποὺ ζοῦνε στὴν Ἀθήνα δηλώσανε ὀρθὰ κοφτὰ στὸ Ὑπουργεῖο :*

— Ἢ μεταθέτεις τὸν Εἰσαγγελέα Λυκουρέζο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἢ θάχεις νὰ κάνεις μὲ μᾶς.

Κι αὐτὸ τὸ «θάχεις νὰ κάνεις μὲ μᾶς» σημαίνει, τὸ λιγώτερο, ἐπανάσταση.

Καὶ τὸ Ὑπουργεῖο, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ὑποσκέθηκε πὼς θ' ἀκούσει τοὺς Κρητικούς, κατόπιν ἀρχίνησε νὰν τοὺς παίζεσὰν παιδιά, τάζοντάς τους καὶ μὴ ἐχτελώντας τὰ ταξίμαται

Καὶ ὁ κ. Λυκουρέζος μένει ἴσαμε τὴν ὥρα στὴν Ἀθήνα καὶ οἱ Κρητικοί, ποὺ δὲ χωρατεύουνε, φαίνεται, σὲ τέτια ζητήματα, εἶναι ἀποφασισμένοι, λένε, νὰ μὴν περιοριστοῦνε μοναχὰ σὲ κούφιες φοβέρες μὰ νἀρθοῦνε καὶ στὴν πράξη. Καὶ ὕστερα καλά μας ξημερώματα

*

ΓΙΑΤΙ ζητάνε οἱ Κρητικοὶ νὰ φύγει ὁ κ. Λυκουρέζος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ; Γιατί, λένε, δὲν ἐργάστηκε ὡς εἰσαγγελέας στὸ ζήτημα τοῦ φόνου τοῦ καπετὰν Πούλακα, μὰ ὡς πολιτικὸς κοματάρχης. Καταγγέλνουνε δηλ. τὸν κ. Εἰσαγγελέα γιὰ κοματικὸ ἢ γι' ἀνίκανο καὶ ἡ Κυβέρνηση ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ παραδέχεται γι' ἀληθινὴ τὴν καταγγελία τους καὶ τοὺς τάζει πὼς θὰν τονὲ μεταθέσει καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοὺς κοροϊδεύει ἐλεεινά

κρὺ καμάκι στὸ χέρι, πότε σὰ φλογισμένος, πότ' ἀπ' τὸν καπνὸ μισοσκότεινος, ἔσκυβε συχνὰ στὴ θάλασσα, σὰ νἄθελε νὰ κυαλάρῃ κάτι, γύριζε δῶθε, γύριζε κεῖθε καὶ πάλι στυλωνότανε ὀλόρθος, σὰν ξωτικὴ ζουγραφιὰ τοῦ χάρου πάνω στῆς ψυχῆς τὸ γράπωμα ! Δίπλα του καθότανε κάποιος καὶ ποὺ καὶ ποὺ κάτι ἔρριχνε στὴ θάλασσα. Ἀμέσως τότε μύρια πολύχρωμα μπιχλιμπίδια, διαμάντια καὶ ζαφείρια καὶ τρέμουσες χρυσές, φανερωνόντανε σὰν ἀπὸ μαγεία, μέσ' στὰ νερὰ τὰ κόκκινα, γιὰ νὰ χαθοῦνε πάλι στὴ σιγμὴ μ' ἕνα βαρὺ τοῦ καμακιοῦ χτύπημα ! Καὶ φεῦγαν τότε γύρω τὰ νερά, σὰν τρομαγμένα, μεγάλωνε τὸ ματόβαφο ἁλῶνι καὶ τὰ χαρά κια πληθαίνουνε.... Ἄκρη ἄκρη διάβαινε ἀργὰ ἡ ψαρόβαρκα, πέρατε πὸ μπροστά τους καὶ χάθηκε ζερβά, πίσ' ἀπ' τὰ βραχάκια ποὺ κλείνανε τὸ δρόμο.

— Ὄμορφο πρᾶμα ! —φώναξ' ὁ Γιάννης, χτυπῶντας τρελλὰ τὰ παλαμάκια.. .

— Ὄμορφο · εἶπε καὶ ἡ μάννα του —μὰ θκρρῶ πὼς χαζεύονταις κοντεύουμε νὰ ξημερωθοῦμε· τί ὥρα νἄναι ;

— Μιὰ παρὰ τέταρτο ! μωρέ, πῶς πέρασ' ἡ ὥρα ! σηκωθῆτε νὰ πᾶμε, τὸ παρακάναμε....

— Γιατρέ ! ξύπνα ! —φώναξ' ὁ Κώστας δυνατά, τραβῶντας τοῦ γιατροῦ τὸ χέρι —ξύπνα καὶ ξημερωθήκαμε ! Γιατρέ, γιατρούλη, γιάτραρε ! Μωρὲ χαρὰ στὸ κοιμῆσι !

— Τεῖναι, βρέ, τεῖναι ; δὲν πάω !.... πούφ ! πούφ !....φωνάχτε ἄλλονα !....χρ, χρ !

— Μιὰ χαρὰ καὶ δυὸ τρομάρες!Γιατρὲ, ξύπνα! Μὴν κοιμᾶσαι πιά, θὰ φύγουμε !

— Στάσου, μωρέ, ποιός εἶσαι ; τεῖν' αὐτά ; — φώναξε κεῖνος σαστισμένος κ' ἔκανε νὰ σηκωθῇ, μὰ ποῦ μποροῦσε, ὅπως εἴτανε μπλεγμένος μέσ' στὶς κλάρες !

— Αὐτοῦ ! τιμωρία! νὰ μάθῃς νὰ ξεχνᾷς τὸν ὕπνο σου !

— Ἔλα, μωρέ! δόστε μ' ἕνα χέρι, παλιόπαιδα!

Τοὔδωσαν ἕνα χέρι καὶ κατώρθωσε πιὰ νὰ σηκωθῇ, ζαλισμένος καὶ μουδιασμένος ἀκόμα πὸ τὸ πέσιμο Θίλοντας καὶ μὴ στηρίχτηκε τώρα στὸν Κώστα καὶ κινήσκνε σιγὰ σιγὰ γιὰ τὸ σπίτι. Ἄρχισε νὰ φυτάῃ λεφτούτσικο ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ καὶ φούσκων' ἡ θάλασσα σὲ μικρὰ παιχνιδιάρικα κυμάτάκια. Κανείς τους δὲ μιλοῦσε· μοναχὰ τὸ τριζόνι ἀκουγόταν μονότονα στὴ βαθιὰ σιγαλιὰ καὶ τῆς θάλασσας ὁ ρόχτος π' ὅσο πήγαινε καὶ μεγάλωνε. Εἴχανε περάσει τὸ μισὸ δρόμο τους ὅταν ξαφνιστήκανε πὸ μιὰ φωνὴ ἄγρια καὶ δυνατή, ποὺ δὲν ἤξερες ἂν εἴτανε οὔρλιασμα σκύλου, γάτας νιαούρισμα ἢ σκούξιμο κουκουβάγιας Ἡ κυρία Σεβαστὴ τρόμαξε, σὰ γυναῖκα, κι ἄρχισε τὶς φωνές, τρέμοντας σύσσωμη.

— Μὴ φοβᾶσαι, κερά μου, μὴ φοβᾶσαι ! Γάτες εἶναι, δὲν εἶναι τίποτις ! Θὰ κάνουνε, φαίνεται πατινάδα, ἔχουν τὸ λυσακό τους, πανάθεμά τες !

Ὁ γιατρός, μ' αὐτὰ τὰ παρηγορητικὰ λόγια του, πῆγε καὶ στάθηκε σὰν παλλικάρι μπρός της, νὰ τὴ διαφεντέψῃ, σηκώνοντας λίγο πιὸ πίσω τὸ καπέλλο του, γιὰ μεγαλήτερο γιουνταμηλίκι !

— Δὲν εἶναι γάτες, γιατρέ μου, δὲν εἶναι, βέβαια, καλὸ πρᾶμα, δὲν εἶναι γατες... Παναγία μου!

Οἱ παράξενες κεῖνες φωνὲς πολὺ σημώτερα τώρα βγαίνανε κι ἀντιλαλοῦσανε ἄγρια τριγύρω, πιὸ πολὺ μοιάζοντας σὰν οὔρλιασμα. Ὁ γιατρὸς ἄφησε τὶς παλλικαριὲς καὶ χώθηκε μέσ' στὴ μέση, γουρλώνοντας τὰ μάτια του. Ἡ Σεβαστὴ θυμήθηκε πὼς τὰ στοιχιὰ βγαίνουν τὰ μεσάνυχτα κ' ἄρχισε προσευκὲς καὶ ξόρκια. Τὰ παιδιὰ σχηματίσανε πολεμικὸ τρίγωνο καὶ βάλανε μέσα τοὺς γέρους, περιμένοντας παλλικαρίσια τὸν ὀχτρό μ' ὅ,τι ὁ καθένας εἶχε, ὁ Κώστας μὲ τὸ ραβδί του, ὁ Θόδωρος μὲ πέτρες καὶ

Γιὰ νὰ δοῦμε τώρα : Εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ Κυβέρνηση νὰ κάνει ὅ,τι τῆς λένε, καὶ τόσο διαταχτικὰ μάλιστα, οἱ Κρητικοί ; Κι ἂν ἀκούσει σήμερα τοὺς Κρητικοὺς, δὲ δημιουργεῖ ἕνα «κακὸ προηγούμενο» καὶ δὲ δίνει τὸ λεύτερο στοὺς Μανιάτες λ. χ. νὰ σηκωθοῦν αὔριο καὶ νὰ ζητήσουνε νὰ μετατεθεῖ ὁ δεῖνα ἐφέτης καὶ στοὺς Θεσσαλοὺς μεθαύριο νὰ ζητήσουν τὴ μετάθεση ἢ τὴν πάψη τοῦ τάδε Ἀρεοπα-
;

Κι ἂν γίνει αὐτό ; Κράτος τότε δὲν ὑπάρχει πιά, ἀφοῦ οἱ διάφοροι ὑπάλληλοί του θὰ διορίζουνται, θὰ παύουνται καὶ θὰ μεταθέτουνται ὄχι ἀπὸ τὰ Ὑπουργεῖα μὰ ἀπὸ τοὺς δρόμους — μὲ τὴ στερεότυπη πιὰ φοβέρα τῆς ἐπανάστασης.

★

ΚΙ ΑΥΤΟ φαίνεται πῶς σιγὰ σιγὰ θὰ γίνει. Ὅταν ὁ λαὸς βλέπει πῶς ὅλ' οἱ διορισμοὶ γίνονται κομματικοί, ὅταν ὁ λαὸς βλέπει πῶς ἡ Βουλή, ἀντὶ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύει τὸν ξεμεταλλεύεται, ἐνεργώντας κομματικὰ καὶ γιὰ λογαριασμό της πάντα, κι ὄχι ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ, δηλ. ὡς ὁ ἴδιος ὁ λαὸς—ὅταν τὰ δεῖ ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ καλοχωνέψει, κι ἀρχίνησε, φαίνεται, νὰν τὰ βλέπει), δὲν ἔχει νὰ κάνει γιὰ διαφέντεψή του καὶ σωτηρία του τίποτ' ἄλλο ἀπ' αὐτὸ ποὺ κάνουνε σήμερα οἱ Κρητικοί. Θὰ ζητήσει δηλ. νὰντικαταστήσει αὐτὸς καὶ Βουλὴ καὶ Κυβέρνηση.

Κ' ἔτσι ἡ ἐπανάσταση, ποὺ ὅλοι τὴ λαχταράμε νὰρθεῖ εἰρηνικὰ κι ἀπὸ πάνου γιὰ νὰ γκρεμίσει τὸ σημερνὸ σάπιο καθεστώς, θὰρθεῖ αἱματωμένη κι ἀπὸ κάτου. Κι ἀλοίμονο τότε στὸν τόπο μας.

★

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ μᾶς τάξανε καὶ κάτι ἄλλο. Πῶς θὰ ἐνεργήσουν αὐτοὶ μὲ κάθε μέσο νὰ κλειστοῦν τὰ χαρτοπαίγνια ποὺ ἀτιμάζουνε σήμερα τὴν Ἀθήνα καὶ ποὺ ἡ Κυβέρνηση στάθηκε ἀνίκανη νὰν τὰ κλείσει, ὅσο ποὔγινε τὸ ἄγριο αἱματοκύλισμα τῆς περασμένης βδομάδας.

Νὰν τὸ κάνουν κι αὐτὸ οἱ Κρητικοί. Καὶ καρτεροῦμε νὰ κάνουν κ' ἕνα ἄλλο, ἀκόμα μεγαλύτερο. Ὅταν λευτερωθεῖ πιὰ γιὰ καλὰ ἡ πατρίδα τους κ' ἑνωθεῖ μὲ τὴν Ἑλλάδα νὰρθοῦνε ἐῶ νὰ μᾶς λευτερώσουνε καὶ μᾶς ἀπὸ τὸν ἐπίσημο Βουλγαρισμὸ ποὺ λέγεται μικροπολιτικὴ καὶ καταδυναστεύει τὴν πατρίδα μας.

★

ΑΛΛΟ πάλι τοῦτο ! Ὁ κ. Ἐμπειρίκος ποῦναι, μαθές, καὶ Ὑπουργὸς τῶ Ναυτικῶν, παραπονέθηκε στὴν «Ἀκρόπολη» πῶς μερικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ δὲ δουλεύουνε μὰ γυρίζουνε στοὺς δρόμους καὶ σταὺς καφενέδες καὶ τὴν παρακάλεσε νὰν τοὺς συστήσει πῶς αὐτὸ ποὺ κάνουνε δὲν εἶναι σωστό.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς δὲ θάχει, φαίνεται, χέρια ἢ θὰν τοῦ τάχει δεμένα τὸ κόμμα· μὰ τότε τί θέλει καὶ κάθεται στὸ Ὑπουργεῖο του καὶ δὲν τὸ παραδίνει σὲ κανένα δημοσιογράφο νὰν τοῦ τὸ διευθύνει ;

★

Ο κ. ΣΤΑΗΣ φωνάζει πάλι, κοντὰ στ' ἄλλα, πῶς θὰ *μεταρρυθμίσει* καὶ τὸ Ἀρσάκειο. Θὰν τὸν πιστέψουμε μοναχὰ ὅταν τὸν ἰδοῦμε νὰ βγάζει ἀπὸ κεῖ μέσα τὸν κ. Μιστριώτη μὲ ὅλη τὴ φάρα του, ποὺ καταντήσανε τὸ Ἀρσάκειο ἀληθινὸ βλακοκομεῖο. Ὅσο ὑπάρχει Μιστριώτης, Γαρδίκας, Φαραντάτος καὶ Σία κεῖ μέσα, κ' ἕνας καινούριος Λούθηρος ἀκόμα νάρθεῖ δὲ θὰν μπορέσει νὰν τὸ μεταρρυθμίσει.

ὁ Γιάννης....μὲ τὸ κοντυλομάχαιρο !

— Δὲν εἶναι τίποτε, βρὲ παιδιά, δὲν εἶναι.....

Μόλις πρόφτασε ὁ γιατρὸς νὰ πῇ καὶ μπρὸς στὰ μάτια τους περάσανε σὰν ἀστραπή, πηλαλῶντας κατὰ τὸ βουνό, πεντέξη ζαγάρια, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ ἰδοῦνε τί ἄνεμο εἴτανε. Γιὰ σκυλιὰ δὲν τοὺς φανήκανε, μὰ οὔτε γιὰ λαγοί, οὔτε γιὰ γάτοι· τί τάχα νάτανε ; κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βεβαιώσῃ ! Ὁ μπάρμπα-Στάθης τὸ πρωί, σὰν ἄκουσε τὴν τραγική τους ἱστορία, γέλασε μὲ τὴν καρδιά του, βέβαιος πῶς τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα θεριὰ εἴτανε τσακάλια, ποὺ κατεβήκανε κοπάδι ἀπ' τὸ βουνὸ πάνου στὸ κυνῆγι κάποιας καμαρωμένης νύφης !... Ἡ μάννα τοῦ Γιάννη γύρισε σπίτι μισαποθαμένη, τρελλὴ ἀπ' τὸ φόβο της, κι ὅλη τὴν νύχτα δὲν ἔκλεισε μάτι. Θέλοντας καὶ μὴ ξαγρύπνησε κι ὁ γιατρὸς μαζί της κ' ἔτσι ξυνὸ τοῦ βγῆκε τοῦ δόλιου τὸ πρωτερνὸ κεῖνο ὑπναράκι τῆς πεζούλας !

(ἀκολουθεῖ)

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Καλέ μου «Νουμᾶ»,

....Τελευταῖο ἀπ' ὅλα διάβασα τοῦ Ποιητῆ μας τὸ Α' ἄρθρο «Βιβλία γιὰ τὰ παιδιὰ» καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ αἰστάνθηκα πάλι ὅλη τὴ φούρια τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ ὅταν πρωτομπῆκα στὴ Δημοτική· ἐκεῖνος μάλιστα ὁ παράγραφος ποὺ μιλάει γιὰ τοὺς «λιμοκοντόρους τῆς πέννας (πετυχημένος χαραχτηρισμός !) «ποὺ γιὰ νὰ σκάψουνε μαζί μας παίρνουν τὸ τσαπὶ μὲ γαντοφορεμένα χέρια», μὲ ἄναψε κυριολεχτικά, μὲ συνεπῆρε μὲ τὴ φλόγα τοῦ γ ύ φ τ ι κ ο υ θυμοῦ του Καὶ παρακάτου τί θεῖα λόγια εἶναι κεῖνα ἱερῆς ἀγανάχτησης ! «Γυμνὰ καὶ ροζωμένα εἶναι ἐμᾶς τὰ χέρια μας ἀπὸ τὸ τσαπὶ καὶ γιὰ τὸ τσαπί. Χτυπάμε, χτυπάτε μας».Σπάνια πολὺ σπάνια θυμώνει ὁ Παλαμᾶς, μὰ σὰ θυμώνει — δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαίνεται - παίρνει ἕνα ἱερὸ μεγαλεῖο. Εἶναι ὁ θυμὸς τοῦ Προφήτη.

*Τὰ τραγούδια τοῦ Ψυχάρη !....Ἀπὸ τὴν πρώτη στροφὴ κιόλας μοῦ χαμογέλασε γνώριμη ἡ πλατειὰ ψυχὴ τοῦ Ποιητῆ τοῦ «Ταξιδιοῦ». Καὶ τὴν τιμημένη ὑπογραφὴ νὰ μὴν εἴχανε, φαίνεται ἀπὸ δῶ καὶ μίλλια μακριὰ ὁ μεγάλος τραγουδιστὴς τῆς ΑΓΑΠΗΣ Τὸ «Τρίφυλλο» ὅλο σπαρταριστὸ ἀπὸ ν ο ῦ καὶ κ α ρ δ ι ά, μὰ ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία στροφὴ μοῦ γιόμισαν πιὸ πολὺ τὸ μάτι καὶ τὴν Ψυχή. Καὶ τὸ δεύτερο μέρος του τί τρυφεράδα ποὺ τὴν ἔχει! — ἐκεινη ἡ δεύτερη στροφὴ μάλιστα ἀγγίζει βαθιὰ τὸ λογισμό. Ὡραῖο καὶ τὸ «Δίφυλλο» μὲ τὸ φυσικὸ καὶ ἄταχτο μέτρο του, σύμφωνο μὲ τὸ νόημα — ἐδῶ τὴ βλέπω χεροπιαστὰ τὴν παρατήρηση στὴ σημειωσούλα του, — μὰ κι ἀπ' ὅλη του τὴ ζωντανὴ ὁρμὴ μοῦκαμε ἐντύπωση τὸ μαλακὸ καὶ ξαφνικὸ πέσιμό του στὸ τέλος. Γιὰ τὸ «Μονόφυλλο» τί νὰ σοῦ πῶ ; Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ πρωτοδιάβασα ἔνιωθα σὰ νὰν τὄχα κάπου ἀκουσμένο καὶ δὲ γελιόμουνα. Ὕστερα θυμήθηκα στὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα» τοῦ «**Χάρου τὸ τραγούδι**». Τὸ ἴδιο μοτίβο ἔχουνε καὶ τὰ δυό. «Ὅποιος ἀγάπησε ποτέ του δὲν πεθαίνει», νά, ἡ αἰώνια, ἡ μοναδικὴ μελωδία τῆς Ἁρμονίας ποὺ κλείνουνε μαζὶ ὅλα του τὰ ἔργα — μόνο πῶς στὸ ἕνα τραγουδάει ὁ Χάροντας καὶ στ' ἄλλο ὁ Λεβέντης. Τὸ τελευταῖο του μοῦ φάνηκε τὸ δημοτικώτερο ἀπ' ὅλα — σωστὸ τ ρ α γ ο ύ δ ι. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἤχους του «Παιδί, θάνέβουμε ἀψηλά....» σὲ πάει σὲ ὄνειρο. Τὴν ἐπιγραφή του μοναχὰ νὰ διαβάσεις φτερώνεται ὁ λογισμός σου : «Πέρα πέρα... » Ἡ τέταρτη καὶ ἡ πέμπτη του στροφὴ ἰδίως, λιγώτερο μελωδικὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες μὰ πιὸ* **στοχαστικές**, *μὲ κάμανε νὰ σηκώτω πιὸ ψηλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.*

Ὁ Ποιητὴς *λέμε γιὰ τὸν Παλαμᾶ μας καὶ καταλαβαίνουμε πῶς εἶναι ἐκεῖνος. Τὸ ἴδιο μπορούσαμε νὰ λέμε καὶ γιὰ τὸν Ψυχάρη μας.* **Ποιητὴς** *στὴν πιὸ πλατειὰ σημασία τῆς λέξης. Ἡ ψυχή του μοναχὰ εἶναι μιὰ ποίηση, κάθε του στοχασμὸς κ' ἕνα τραγούδι. Πρὶν τονὲ γνωρίσω στὰ βιβλία του, ἄκουγα νὰ γίνεται κουβέντα γιὰ τὸ* **Γλωσσολόγο** *καὶ τονὲ φανταζόμουνα ἕναν ξερὸ ἐπιστήμονα. Δὲν εἶχα ἰδέα ἀπὸ τὸ Μάγο τῶν «Ρόδων καὶ Μήλων» ποὺ στὰ χέρια του κι αὐτοὶ οἱ πιὸ ξεροὶ καρποὶ τῆς Ἐπιστήμης παίρνουνε τόση νοστιμάδα ἀπὸ τὸ μύρο τῶ λουλουδιῶνε τῆς φαντασίας του. Ἡ φιλοσοφία του, ἕνα ἀτέλειωτο τραγούδι, — ὅπως τὸ τραγούδι τοῦ Παλαμᾶ, μιὰ ἀτέλειωτη φιλοσοφία. Καὶ οἱ δυὸ σὲ μπάζουνε στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τῆς ψυχῆς καὶ σοῦ ξεδιαλίνουν, ὁ ἕνας με τὸ τηλεσκόπιο κι ὁ ἄλλος μὲ τὸ μικροσκόπιο, τἄψαχτα μυστήριά της. Ὁ Παλαμᾶς σοῦ τὴ δείχνει τὴν ψυχὴ ἕνα ἐρημικὸ ἀστέρι στὰ τρίσβαθα τουβρανοῦ, ποὺ στὶς θαλασσοβύθιστες ἀχτίδες του τρέμουν ὅλα τὰ πάθη τοῦ γέρου τοῦ Ὠκεανοῦ—κύματα φουσκωμένα ἀπὸ τἀγέρι ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ καὶ φέρνει μαζὶ ὅλο τῶ δεντρῶνε τὸ ψιθύρισμα κι ὅλων τῶν πουλιῶν τὸ κελάδημα Μιᾶς πλάσης ἀλάκαιρη ζωὴ περνάει μὲς ἀπὸ τὶς κυματοσμιγμένες ἀχτῖδες τοῦ ἀστεριοῦ καὶ βουΐζει στὴ βαθιόφωτη ἁρμονία του. Ὁ Ψυχάρης σοῦ τὴ δείχνει τὴν ψυχὴ ἕνα ὁλοτρύφερο λουλούδι θαματολούλουδο ποὺ μέσα του σπαρταράει ὁ σφυγμὸς ἀλάκαιρος τῆς φύσης. Στὸ σπόρο του τρέμει ἀκόμα τὸ καρδιοχτύπι τῆς γῆς, στὰ φύλλα του κρυφοσμίγουνται οἱ μυστικὲς ἀνατριχίλες τοῦ φεγγαριοῦ μὲ τὶς φλογερὲς λαχτάρες τοῦ ἥλιου. Ὅλα τὰ χαράματα κὶ ὅλα τὰ γέρματα τὄχουνε λουσμένο μὲ τὰ δάκρια τους· ὅλα τὰ χρώματα τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ δειλινοῦ χυμένα στὴ βαθιοστέναχτη ἁρμονία τοῦ μύρου του. Καὶ κλαίει καὶ στενάζει τὸ λουλούδι κι ὁ στεναγμὸς του — στεναγμὸς καὶ κλάμα ὅλης τῆς φύσης. Ἔτσι καὶ στὸ καρδιοχτύπι ἑνὸς ἀνθρωπολούλουδου γροικᾶς νὰ χτυπάει ἡ καρδιὰ ἀλάκαιρης τῆς ἀνθρωπότης — μέσα του κλαῖνε οἱ αἰῶνες οἱ περασμένοι. «Κλαῖγε, κλαῖγε Μαρία-Ἑλένη, τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικό».*

Ὄχι, δὲν εἶναι ποιητής, δὲν εἶναι φιλόσοφος ἐκεῖνος ποὺ χάραξε αὐτὲς τὶς ὁλότρεμες γραμμές. Εἶναι ζωγράφος ποὺ αὐτὸς μόνος ξέρει νὰ ζωγραφίζει τὶς πιὸ λεπτὲς ἀπόχρωσες τῆς ψυχῆς, εἶναι μουσικὸς ποὺ αὐτὸς μόνος ξέρει νὰ τονίζει τὰ πιὸ ἀόριστα συναιστήματά της. Ἀδύνατο ἡ φαντασία νὰ ὀνειρευτεῖ λ ε π τ ό τ ε ρ ο ψυχολόγο. Ἡ ποίησή του σὰν τὸν αἰθέρα. Ἔτσι γαλανὴ καὶ διάφανη, ἔτσι βαθειὰ κα ἀπέραντη.

Πάτρα 20.10.08.

ΜΥΡΙΕΛΛΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩ ΚΟΣΜΟ

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

— Τὸ 1909 θὰ γιορτάσῃ ὁ κόσμος τῆς Ἐπιστήμης καὶ μαζί του, πιὸ πλατὺς ἀπ' αὐτόν, ὁ κόσμος, πέρα ὡς πέρα, τῶν ἰδεῶν, μιὰ γιορτὴ μεγάλη. Τὸ μῆνα Θεριστὴ τῆς χρονιᾶς ποὺ θὰ μᾶς ἔρθῃ συμπληρώνουνται τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε ὁ Darvin. Κι ἀκόμα, τὸν ἴδιο καιρό, συμπληρώνονται πενήντα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ πρωτοφάνηκε τὸ ξακουσμένο σύγγραμμα τοῦ ἴδιου τοῦ Δαρβίνου γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν εἰδῶν, τὸ σύγγραμμα ποὺ ἔδειξε στὴν ἐντέλεια τὴν ἀλήθεια τῆς θεωρίας τοῦ ξετυλιμοῦ, καὶ τῆς δύναμης ποὺ μεταμορφώνει τὰ ὄντα, κ' ἔμπασε σὲ νέο δρόμο τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Τὰ δυὸ τοῦτα σημαντικὰ γεγονότα, πολὺ πιὸ σημαντικὰ κι ἀπὸ τοὺς πόλεμους κι ἀπὸ τὶς νῖκες τῆς πολιτικῆς, ἑτοιμάζεται νὰ τὰ πανηγυρίσῃ, μὲ τὴ λαμπρότητα ποὺ ταιριάζει, ἡ πατρίδα τοῦ Δαρβίνου.

★

Καὶ μιὰν ἄλλη χαρὰ θὰ χαροῦνε, τὸ χρόνο ποὺ θὰ μᾶς ἔρθῃ, τὰ ὡραῖα γράμματα καὶ οἱ ὡραῖες τέχνες, ὄχι στὴ Γαλλία μονάχα, μὰ παντοῦ ὅπου ποτίζουνται καὶ δοξάζουνται, καθὼς τοὺς πρέπει, τὰ θάνατα λουλούδια τὰ ποιητικά. Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1909 κλειοῦνε πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πρωτοφάνηκε ἡ «Μιρέγια», τὸ ἀριστούργημα τοῦ μεγάλου προβηγγιανοῦ ποιητῆ, τοῦ Μιστράλ. Μεγαλόπρεπα θὰ γιορταστῇ τὸ πενηντάρισμα τῆς Μιρέγιας. Στὴν Ἄρλη τῆς Προβηγγίας θὰ στηθῇ τὸ ἄγαλμα τοῦ Μιστράλ κ' ἔτσι ζωντανὸς ὁ ποιητὴς θὰ παρασταθῇ στὴν πιὸ τρανὴ τιμὴ ποὺ δόθηκε ἑνὸς ἀνθρώπου νὰ πολάψῃ.

★

Καὶ στὴ Ρουσσία γινήκανε χαραχτηριστικὰ πανηγύρια, μὰ καὶ λυσσασμένοι καυγάδες, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν ὀγδόντα χρονῶν ποὺ ἔκλεισε τὸν περασμένονε Αὔγουστο ὁ Τολστόης. Μέσα στοὺς λογῆς φωτισμένους κύκλους τῆς πατρίδας του, κανεὶς δὲ βρίσκεται ποὺ νὰ μὴν ἀναγνωρίζῃ τὴν ποιητικὴ μεγαλοφυΐα του καὶ νὰ μὴν πιστεύῃ πῶς εἶναι ὁ ἐπικὸς συγγραφέας τοῦ «Πόλεμου καὶ τῆς Εἰρήνης», ὁ μεγαλώτατος λογοτέχνης ποὺ φάνηκε ὡς τώρα στὴ Ρουσσία κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους τῆς Εὐρώπης. Μὰ καὶ κανένας σχεδὸν δὲ βρίσκεται ποὺ νὰ παραδέχεται τὶς θεωρίες — ὅσο κι ἂν εἶναι σεβαστὲς

—τοῦ φιλόσοφου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀναμορφωτῆ Τολστόη. Καὶ τὸ ξεχώρισμα τοῦτο ξέσπασε ζωηρὰ τώρα στὴ γιορτή του. Πρῶτα πρῶτα φωνάξαν ο φανατικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ κόμματα ἐναντίον του· γιατὶ ὁ Τολστόης τοὺς χτύπησε, μὲ τὴν ἀράδα, ἀλύπητα καὶ χωρὶς ἐπιφύλαξη, κάθε κύκλο, στοὺς κόσμους τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐνέργειας, ἀπολυτόφρονες καὶ συντηρητικούς, συνταγματικοὺς καὶ φιλελεύτερους, σοσιαλιστὲς κ' ἐπαναστάτες, φιλόσοφους, ποιητέ,ν μουσικούς, τεχνῖτες, ὅλους. Οἱ Δεσποτάδες μὲ τὴς Ἱερὴ Σύνοδο τοῦ τινάξαν ἕνα δεύτερο ἀφορισμό. Ἀπαγορεύτηκε στὸν κόσμο νὰ διαβάζῃ τὰ βιβλία του καὶ νὰ λάβῃ μέρος στὸ ἰωβιλαῖο του. Ὁ Τολστόης ἔλαβε πολλὰ γράμματα ποὺ τόνε βρίζανε χοντροειδέστατα. Ἄναψε ὁ καυγᾶς μέσα σὲ δημοτικὰ συμβούλια, ἐκεῖ ποὺ συνεδρίαζαν. Τὸν πόλεμο τὸν ἄψωσεν ὁ ἴδιος ὁ Τολστόης μὲ τὰ τσεκουράτα χτυπήματά του. Τελευταῖα μιλῶντας πρὸς κάποιο δημοσιογράφο γιὰ τὴ Δούμα, τὴν εἶπε «γελοία καὶ ἀηδέστατη». Ἔφτασε τοῦτο γιὰ νὰ τοῦ ψάλουν τὸν ἀναβαλλόμενο. Ἕνας ἄλλος δημοσιογράφος, ποὺ τὸν εἶδε τὶς προάλλες, τὸν παράστησε «γεροντάκι ἀστεῖο, δειλό, καὶ σχεδὸν ξεμωραμένο». Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά, τί βροχὴ ἄρθρων, μελετῶν, ἐγκωμίων, πανηγυρικῶν, σοφῶν κριτικῶν, δοξολογημάτων καὶ παντὸς εἴδους φυλλαδίων, βιβλίων, λευκωμάτων, εἰκονογραφιῶν ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς γιορτῆς του. Το ὡραιότερο ἄρθρο τὸ ἔγραψε ὁ βαθυστόχαστος καὶ μ' εὐρωπαϊκὴ φήμη συγγραφέας τοῦ «Παραβάτη» καὶ τοῦ «Μεγάλου Πέτρου» Μερεσκόφσκης, ὕμνον ἀποθεωτικὸ τοῦ πανηγυριζόμενου. Ἐννοεῖται πῶς ὁ Τολστόης δὲ θέλησε διόλου νὰ λάβῃ μέρος στὰ πανηγύρια ποὺ ὀργανώσανε οἱ θαμαστές του.

★

Ὁ Swinburne, ὁ ἐπισημότατος μέσα στοὺς ζωντανοὺς ποιητὲς τῆς Ἀγγλίας, τύπωσε τώρα τελευταῖα ἕνα βιβλίο γιὰ τὴν «Ἐποχὴ τοῦ Σαιξπήρου»· ὁ ἄγγλος, καὶ ἀκουσμένος ὄχι μόνο γιὰ τὴ λυρικὴ μεγαλοφυΐα του, μὰ καὶ γιὰ τὴν οὐγκολατρεία του, ποιητὴς ἐννοεῖται πῶς εἶν' ἕνας ἀπὸ κείνους ποῦ — ἀντίθετα μὲ τὸν Τολστόη — θαυμάζει ἀνεπιφύλαχτα τὸ Σαιξπῆρο, καὶ ὁ ποιητὴς πολλὲς φορὲς σκεπάζει τὸν κριτικό.

* * *

Στὸ «Mercure de France» δημοσιεύτηκε μετάφραση τῆς μελέτης τοῦ περίφημου Κάρλαϋλ γιὰ τὸ γερμανὸ ποιητὴ καὶ φιλόσοφο Νοβάλη, τὸ σκοτεινὸ καὶ δύσκολο, μὰ ἰδανιστικώτατο καὶ ἀπαλώτατο μέσα σὲ ὅλους τοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς δημιουργοὺς τῆς ὀνειρεμένης — νὰ τὴν ποῦμε — σκέψης. Ἡ μελέτη τοῦ Κάρλαϋλ φάνηκε στὰ 1829, κ' ἔμεινε γιὰ πολὺν καιρὸ ἡ μονάκριβη μελέτη γιὰ τὸ γερμανὸ ποιητὴ ποὺ δὲν τὸν προσέχανε καὶ σὰ νὰ τὸν παραμελούσανε, μολονότι τὰ ἔργα του — ὅλα σχεδὸν μισοτέλειωτα κομμάτια — τὰ τυπώσανε ὁ Τιὲκ καὶ ὁ Σλέγελος, δυὸ κορυφαῖοι τοῦ γερμανικοῦ ρωμαντισμοῦ.

Ὁ Κάρλαϋλ, μέσα στὴ μελέτη τούτη, λέει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, πῶς τὸ σημάδι τοῦ ἀληθινοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου, τοῦ βαθιοῦ καὶ σημαντικοῦ, εἶναι πῶς *κρυφνει* τὸν πολὺ κόσμο· καὶ κάτι περισσότερο· γεννᾷ κάποια ἀποστροφή! Τὰ φιλολογικὰ ἔργα ποὺ σκοπό τους ἔχουνε τὴ διασκέδαση τοῦ κόσμου, χωρὶς τίποτα σοβαρώτερο, τὰ ὀνομάζει ὁ ἄγγλος ἰδεολόγος *σαπουνόφουσκες*.

Καὶ μιὰ σκέψη τοῦ Νοβάλη: Ὁ φιλόσοφος κι ὁ ποιητὴς δὲν ξεχωρίζουν. Τὸ ξεχώρισμα γίνεται μὲ ζημία καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

Κ**

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ *)

Σημασία τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκυβέρνιας

Ἔτσι κυβερνήθηκε ἡ Ρωμιοσύνη τὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια. Κάτω ἀπὸ βαρὺ ζυγό, σκλάβα καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο ὄχι ὅμως κι ἀποκαμωμένη, δούλεβε σιγανὰ κι ἀφανέρωτα μὰ ἀκατάπαφτα κι ἀκούραστα.

Ἡ ἰδιοκυβέρνια τῆς κοινότητας κάνει ὅλοι οἱ κάτοικοι νὰ λογαριάζουνται σὰ μιὰ φαμελιά, ν' ἀγαποῦνε καὶ νὰ φροντίζουνε γιὰ τὸ καλὸ τῆς κοινότητας νοιώθοντας πὼς ἀφτὸ εἶναι καὶ τὸ δικό τους καλό. Ὁ καθένας θέλει νὰ τὸν τιμοῦνε οἱ χωριανοί του καὶ προσπαθεῖ νὰ φανῇ ἄξιος γιὰ νὰ τιμηθῇ. Ὁ Urqhuart ποὺ μελέτησε, τὶς κοινότητες καὶ τὶς γνώρισε ἀπὸ κοντὰ κάνει τοὺς ἀκόλουθους στοχασμοὺς. «Οἱ Ρωμιοὶ τῆς Τουρκιᾶς εἶναι τόσο ἀφωσιωμένοι στὴν πίστη τους κ' ὑποφέρουνε τόσο μαρτυρικὰ τὸν κατατρεμὸ ὄχι γιατὶ ἐπηρεάζουνται ἀπὸ τοὺς παπάδες καὶ τὶς δεισιδαιμονίες μὰ γιατὶ σέβουνται τὴ γνώμη τῆς μικρῆς τους κοινότητας. Ἡ κοινότητα τοὺς συνεδένει τόσο σφιχτὰ ποὺ ὁ καθένας κοιτάζει πιότερο τὸ πῶς θὰ τὸν κρίνουνε οἱ πατριῶτες του παρὰ τὸ τί λένε οἱ νόμοι κ' οἱ διαταγές».

Ὁ κάθε κάτοικος ἤξερε τί κάνουνε οἱ ἄρχοι του καὶ μποροῦσε νὰ κρίνῃ σωστὰ καὶ δίκαια. Εἶχε πάντα τὸ δικαίωμα νὰ κατακρίνῃ καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ γι' ἀφτὸ οἱ ἄρχοι φροντίζανε νὰ μὴ δυσαρεστοῦνε τὸ λαό. Ὁ λαὸς στὶς πιότερες κοινότητες, ὅπως εἴδαμε, ἔκλεγε ὁ ἴδιος τοὺς πρωτάρχους του, στὰ μικρὰ χωριὰ ἢ στὶς ἐνορίες, ἀπὸ τὰ καλήτερα καὶ τὰ πιὸ πλούσια σπιτικὰ τοῦ χωριοῦ του, ποὺ μποροῦσε καλὰ νὰ τὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ τὰ κρίνῃ. Οἱ πρωτάρχοι πάλι, γνωρίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε, μποροῦσανε νὰ ἐκλέξουνε τοὺς καλήτερους ἀνάμεσό τους. Μὰ κι ἂ δὲν πετυχαίνανε νὰ ἐκλέξουν τὸν καλήτερο, εἴχανε πάντα τὴν ἐφκολιὰ ἢ νὰ μὴν τὸν ἐκλέξουνε τὸν ἄλλο χρόνο ἢ καὶ νὰ τόνε πάψουνε.

Ἀφτὸ ἔκανε καὶ τοὺς ἄρχους νὰ γίνουνται προσεχτικοὶ καὶ νὰ κοιτάζουνε τὸ ἀληθινὸ συφέρο τῆς κοινότητας. Ἡ κοινότητα εἶχε καὶ τὸ καλὸ ποὺ ἔκανε νὰ νοιώθῃ ὁ καθένας πὼς δὲν εἶναι μοναχός του στὸν κόσμο, πὼς ἔχει κι ἄλλους μαζί του ποὺ μποροῦνε νὰ τόνε βοηθήσουνε στὴν ἀνάγκη. Ἔκανε τὸν καθένα νὰ καταλαβαίνῃ πὼς ἔχει συφέρο νὰ προκόφτῃ κι ὁ πλαϊνός του γιατὶ ὅσο πιὸ λίγοι φτωχοὶ καὶ δυστυχισμένοι βρισκόντανε στὴν κοινότητα τόσο καὶ τὸ βάρος ποὺ εἶχε ἀπατός του νὰ σηκώσῃ εἴτανε πιὸ μικρό.

Ὅ,τι γινότανε στὴν κάθε κοινότητα μὲ τὰ ἄτομα γινότανε καὶ ἀνάμεσο κοινότητες στὶς συγκυβέρνιες, γιατὶ ὅσο πιὸ πολλὲς κοινότητες δυστυχούσανε στὴν συγκυβέρνια τόσο πιὸ πολὺ ὑποφέρνανε οἱ ἄλλες. Το καλὸ τῆς μιᾶς καλὸ καὶ τῆς ἄλλης. Ὅλοι φιλοτιμιόντανε νὰ κάνουν τὴν κοινότητά τους πιὸ καλή, νὰ ἔχῃ καλήτερους δρόμους, καλήτερα σκολειά, καλήτερες ἐκκλησιές, ὅπως ὁ καθένας στὸ χωριὸ ἤθελε νὰ ἔχῃ τὸ καλήτερο σπίτι, τὰ πιὸ πλούσια ρουχικὰ τὰ πιὸ πολλὰ ὑποστατικά.

Ἀφτὴ ἡ φιλοτιμία ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἡ φιλλληλιὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο, φυσικὲς καὶ τὰ δυὸ συνέπειες τῆς ἰδιοκυβέρνιας, κάνανε τὴν κάθε κοινότητα νὰ προκόφτῃ. «Ἔτσι, λέει ὁ Urqhuart, οἱ κοινότητες εἶναι ἑνωμένες ἀνάμεσό τους μὲ τὸ δυνατὸ δεσμὸ τοῦ συφέρου, τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ ἀλληλέγγυου. Ὁ κκθένας εἶναι ἐγγυητὴς γιὰ τὶς ὑποχρέωσες τοῦ γειτονά του, μπορεῖ νὰ πάθῃ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ λάθια τοῦ ἄλλου, καὶ γι' ἀφτὸ φροντίζει γιὰ τὴ διαγωγή του καὶ τὴν ἠθική του. Κανένας δὲ χάνει τὴν ἀτομικάδα του γιατὶ ὁ χαραχτήρας τοῦ κάθε ἄτομου ξαπλώνεται στὸ ὁμάδιασμα, κ' ἡ ἐφτυχία ὁλονῶνε ὠφελεῖ ξέχωρα τὸν καθένα. Ὅταν ἕνας προκόφτει οἱ ἄλλοι χαίρουνται, καθὼς καὶ σὰ δυστυχεῖ ἕνας ὅλοι λυποῦνται. Τὸν ἀκαμάτη ὅλοι τὸν περιφρονοῦνε γιατὶ εἶναι σὲ ὅλους βάρος, τὸν κακοπλερωτὴ τονὲ πιάνουνε γιατὶ ἀλλιῶς ἡ κοινότητα θὰ πλέρωνε τὰ χρέη του. Τιμωριέται τὸ ἔγκλημα καὶ γιατὶ εἶναι ἔγκλημα μὰ καὶ γιατὶ ἔχει κακὰ συνακόλουθα γιὰ τὴν κοινότητα».

Χάρη στὴν κοινότητα δὲ σκορπιστήκανε κεῖνοι ποὺ ξενιτεβόντανε καὶ δὲ χαθήκανε γιὰ τὸ Γένος. Ὅπου κι ἂν πήγαινε ὁ Ρωμιὸς εἶχε στὸ νοῦ του τὸ χωριό του, τὴν κοινότητα, τὴν πατρίδα, καὶ πάντα λαχταροῦσε πότε νὰ γυρίσῃ πίσω νὰ τιμηθῇ ἀπὸ τοὺς πατριῶτες του. Γι' ἀφτὸ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ποὺ οἱ κοινότητες ἀκμάζανε, οἱ ταξιδιῶτες ἀπορούσανε νὰ βλέπουνε σὲ κάτι μικρὰ νησάκια σὲ κάτι παράμερα βουνὰ τόση τάξη, τόσο πλοῦτο, τόση καλοπέραση, ἐνῶ σὲ ἄλλα κεντρικὰ μέρη σὲ μεγάλες πολιτεῖες βλέπανε μόνε τὴ δυστυχία, τὴν ἐρήμωση, τὸν ξεπεσμό.

Μιὰν ἀνάλογη ἀντίθεση βλέπεις σήμερα σὰν πᾶς σὲ μέρη ποὺ ἰδιοκυβερνιόντανε πρίν, μάλιστα στὰ νησιὰ τῆς Ἄσπρης Θάλασσας. Ἐκεῖ σὲ κάθε βῆμα θ' ἀπαντήσῃς χωριὰ ἀλάκαιρα ἐρημωμένα, ἀρχοντόσπιτα καταστρεμένα καὶ γκρεμισμένα. Ἔλειψε ἡ ἰδιοκυβέρνια, οἱ μεγάλες φαμελιὲς ἢ καταστρεφτήκανε θέλοντας νὰ βαστάξουνε τὴ θέση τους καὶ κατατπαταλήσανε τὴν περιουσία τους στὰ πολιτικά, ἢ μὴν ἔχοντας κανένα λόγο νὰ μνήσκουνε στὸν τόπο τους, ἀφοῦ χάσανε πιὰ τὴ σημασία τους, πήγανε στὶς μεγάλες πολιτεῖες.

Οἱ παρακατιανοὶ ποὺ ξενιτεφτήκανε ξέρανε πὼς δὲν εἴχανε πιὰ νὰ τιμηθοῦνε καὶ νὰ ὑψωθοῦνε ἂ γυρίζανε στὴν πατρίδα τους κ' ἔτσι μὴν ἔχοντας τίποτα νὰ τοὺς τρκβᾶ, ξεχάσανε τὸν τόπο τους καὶ δὲ ματαγυρίσανε.

Κ' ἔτσι ἐκεῖ ποὺ θὰ περίμενε κανεὶς νὰ δῇ τὴν τὴν ἐφτυχία καὶ τὸ πλοῦτος νἀρθοῦνε μὲ τὴ λεφτεριὰ, βλέπει τὴ φτώχεια καὶ τὴν κακομοιριά. Οἱ παλιὲς φαμελιὲς ξεριζωθήκανε, σκορπιστήκανε καὶ σήμερα βασιλέβει τὸ ρουσφέτι κι ὁ βουλεφτὴς μέσο τοῦ μπακάλη καὶ τοῦ κάπελα.

Λίγα λόγια στὸ τέλος

Κατηγορήσανε τοὺς Ρωμιούς, κ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ πιστέβουμε, πὼς οὔτε νὰ κυβερνηθοῦνε μὲ σύστημα μποροῦνε, οὔτε νὰ δουλέψουνε συντροφικὰ εἶναι ἄξιοι. Ἀπὸ κεῖνα ποὺ εἴδαμε μελετώντας, ἔτσι στὰ πεταχτά, τὶς κοινότητες, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴ συφωνοῦμε μ' ἀφτὴ τὴ γνώμη. Καλοκυβερνηθήκανε μὲ τὶς κοινότητες οἱ Ρωμιοὶ καὶ πολὺ πετύχανε οἱ συντροφιασμοὶ ποὺ κάνανε, πρῶτοι μάλιστα ἀφτοὶ ἐφαρμόσανε τὸ συνεργατικὸ συντροφιασμὸ ποὺ πολὺ πιὸ ἀργὰ *ἀνακαλύψανε* οἱ Ἐβρωπαῖοι.

Ἂν τώρα δὲ γίνουνται τὰ ἴδια πράματα, τὸ λάθος δὲν εἶναι στὸ φυσικὸ τῆς Ρωμιοσύνης μὰ στὸ *Ἑλλαδικὸ* διοικητικὸ σύστημα. Εἶναι τόσο ἐνάντιο στὰ φυσικά της ἀφτὸ τὸ σύστημα ποὺ ἡ Ρωμιοσύνη, χάνοντας τὰ νερά της, λάτρεψε τὸ ἀτομικὸ μόνε συφέρο. Δὲ νοιώθει τὸν ἑαφτό του ὁ Ρωμιὸς ἀλληλέγγυο μὲ τὸ κράτος, καὶ γι' ἀφτὸ ἡ κυβέρνηση ἔγινε ἡ *Ψωροκώσταινα* ποὺ ὅλοι θέλουνε κάτι νὰ τῆς ἁρπάξουνε, ὅλοι θέλουνε νὰ ζήσουνε ἀπὸ δάφτη χωρὶς τὴν παραμικρὴ θυσία, μὴ νοιώθοντας νὰ τῆς ἔχουνε καμμιὰ ὑποχρέωση.

Βγάλε τὴν ἰδιοκυβερνια ἀπὸ τὸ Ρωμιὸ καὶ τὸν ξεκατασταίνεις, τόνε κάνεις ἀτομικιστὴ ποὺ μοναχὰ πῶς νὰ κάμῃ τὴ δουλίτσα του κοιτάζει καὶ νὰ γιομίσῃ τὴν τσέπη του. Σὰν ἰδιοκυβερνιέται ὅλο καὶ προκόφτει. Σύγκρινε τὶς κοινότητες στὴν Τουρκιὰ καὶ σ' ὅλο τὸ ἐξωτερικό, διὰ τὴν προκοπή τους, μάλιστα στὰ μέρη ποὺ, σὰ στὴν Αἴγυφτο, εἶναι ὁλότελα λέφτερες καὶ δεῖς τί γίνεται στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ νοιώσῃς. Μὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα τήραξε τὴν προκοπὴ ποὺ κάνουνε οἱ λιγοστὲς κοινότητες, σὰν τὴν Μπαμπακοῦ κτλ., ποὺ ὅσο κι ἂν τὶς κρατοῦνε κα, περιωρισμένες θὰ δῇς ποιό εἶναι τὸ ἀληθινὸ ψυ

*) Ἡ ἀρχή του στὸν ἀριθμὸ 308.

χόρμητο τοῦ Ρωμιοῦ, τὸ ἀληθινὸ θεμέλιο ποὺ ἀπάνου του μπορεῖ νὰ χτίσῃς στέρεα τὸ σωστὸ γιὰ τὸ Ρωμιὸ κυβερνητικὸ σύστημα.

Προσπάθησα νὰ δείξω πόση ζωντανάδα εἶχανε οἱ κοινότητες μὲ τὴν ἰδιοκυβέρνια τους, πόσο προκόψανε καὶ τί μεγάλο καλὸ κάμανε στὸ Γένος. Δὲ θελήσανε νὰ τὶς κρατήσουνε γιατὶ φοβηθήκανε πὼς μ' ἀφτὲς θὰ περισσέψῃ ὁ φυσικὸς γιὰ τὸ Ρωμιὸ τοπικισμὸς καὶ θὰ χαθῇ ἡ ἰδέα τῆς πατρίδας. Βλέπουμε τὸ ἐνάντιο νὰ γίνεται. Τὴ φιλοπατρία τὴν *ἀληθινὴ* ὄχι τὴ *λογάδικη* τήνε βρίσκεις πιὸ πολὺ στὸ ἐξωτερικὸ παρὰ στὴν Ἑλλάδα.

Μὰ τὸ ζήτημα εἶναι μεγάλο καὶ θὰ μᾶς ἔσερνε μακριὰ ἂ θέλαμε νὰ τὸ ξεψαχνίσουμε.

Ἕνα πράμα βλέπουμε πὼς ὅπου στὴ Ρωμιοσύνη χάθηκε ἡ ἰδιοκυβέρνια ὁ τόπος μαράζιασε κι ὅπου σώζουνται ἀκόμα ἰδιοκυβέρνητες κοινότητες ἐκεῖ ὁ τόπος προκόφτει.

Ὅσο πιὸ ἀνεξάρτητη ἡ κοινότητα ἐκεῖ καὶ τὸ λουλούδισμα πιὸ μεγάλο.

Δὲν εἶναι ἄραγες ἀφτὸ καλὸ καὶ χρήσιμο μάθημα;

Δὲ μᾶς δείχνει καταπροῦ πρέπει νὰ στρέψουμε τὴν πλώρη;

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

Ὁ ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

«Στὸν ἥσκιο τῆς συκιᾶς» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ καινούριου βιβλίου τοῦ κ. Πέτρου Βλαστοῦ (Ἕρμονα) ποὺ βγῆκε προχτὲς κ' ἔχει μέσα πέντε διηγήματα: Τὴν «Παντώρα» – τὸ «Τελώνιο» – τὴν «Ἀθηνούλα» – τὴ «Σκλήραινα» – καὶ τὴν «Ἀργυρώ».

— Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Βλαστοῦ δὲ θὰ πουλιέται μὰ θὰ χαρίζεται. Οἱ συντρομητὲς τοῦ «Νουμᾶ» μποροῦνε νὰν τὸ ζητήσουν ἀπὸ τὸ γραφεῖο μας.

— Χαρήκαμε ποὺ θὰ βγαίνει ἀπὸ αὔριο σατυρικὸ φύλλο καὶ δῶ, «Οἱ Σφῆκες». Ποιοί θὰν τὸ γράφουν οὔτε ξέρουμε, οὔτε μᾶς νοιάζει. Κεῖνο ποὺ ξέρουμε καὶ ποὺ γιορτάζουμε εἶναι πὼς μὲ τὶς «Σφῆκες» θὰ ξαναπολάψουμε τὴν ἀθάνατη σατυρική μολυβιὰ τοῦ κ. Θέμου Ἀννίνου ποὺ ἀθανάτισε τὸν «Ἀσμοδαῖο» καὶ τὸ σατυρικὸ «Ἄστυ».

— Καὶ μόνο καρικατοῦρες τοῦ Θέμου νἄχουν οἱ «Σφῆκες» ἐξασφαλίσανε τὴν ἐπιτυχία τους.

— Λάβαμε τὸν 5ο καὶ 6ο ἀριθμὸ τοῦ «Νέου Ρυθμοῦ» ποὺ βγαίνει στὸν Πειραιὰ καὶ διαβάσαμε πολλὰ ὄμορφα πράματα μέσα. Οἱ ἐκδότες του, ὅλοι νέοι κι ὅλοι δημοτικιστάδες, φιλοτιμιοῦνται νὰν τὸ κάνουν τὸ φύλλο τους πρώτης γραμμῆς φιλολογικὸ περιοδικὸ κ' ἐλπίζουμε μὲ τὸν καιρὸ νὰν τὸ καταφέρουν.

— Ὁ κ. Ξενόπουλος στὰ τελευταῖα «Παναθήναια» κρίνει μαζὶ σὰν ἀδερφάκια, δυὸ ὁλωσδιόλου διαφορετικὰ βιβλία, τὴν «Ἰδέα» τοῦ κ. Χαραλ. Ἀνδρεάδη καὶ τὸ «Γλῶσσα καὶ Ζωὴ» τοῦ Ἠλισαίου Γιαννίδη, καὶ βρίσκει τὸ πρῶτο *ἀνώτερο* καὶ τὸ δεύτερο *περιττό*. Σπολλάτη του.

— Λέει ἀκόμα πὼς χρειάζεται νὰ βγεῖ ἕνα βιβλίο ποὺ νὰ δείχνει τὶς πλάνες καὶ τὶς ἀνοησίες τοῦ Ψυχαρισμοῦ. Δεύτερο σπολλάτη καὶ γι' αὐτό. Τὸν παρακαλοῦμε ὡστόσο, ἅμα ἀδειάσει, νὰ καθίσει νὰ μᾶς τὸ σκαρώσει ἡ ἀφεντιά του τὸ βιβλίο αὐτό. Θἄναι διασκεδαστικώτατο καὶ θὰν τοῦ φέρει πολλοὺς παράδες.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. *Στ. Βλ.* στὴν Ἀλεξάντρεια. Τόμοι περασμένοι τοῦ «Νουμᾶ» (ἐξὸν ἀπὸ τὸν Α') βρίσκουνται στὸ γραφεῖο μας καὶ μποροῦμε νὰ σοῦ στείλουμε. Ἡ τιμή τους, 10 φρ. ὁ ἕνας καὶ δυὸ φρ. γιὰ τὰ ταχυδρομικά.— κ. *Ν. Νικλ* στὸ Ἀϊβαλί. Πάνου κάτου κάτι τέτιο μελετάμε γιὰ τὸν ἐρχόμενο χρόνο. Ἔχουμε ἀκόμα καιρό.—*Νυχτερίδα.* Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Ἂς γράφει ὅ,τι θέλει. Φοβούμαστε μάλιστα μήπως γράφει ἐξυπνάδες ἔτσι γιὰ νὰν τοῦ ρήχνουνται οἱ ἄλλοι καὶ γίνεται κουβέντα γύρω στὸ νόημά του.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ. ΥΔΡΟΛΗΠΤΑΣ
ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. Ὑδρολῆπται τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, οἱ ὀφείλοντες τὸ ἀντίτιμον ποσίμου ὕδατος τοῦ ἔτους 1908, ὅπως προσέλθωσι καὶ καταβάλωσιν αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Δήμου, ἵνα μὴ ἡ ὑπηρεσία ἀναγκασθῇ καὶ διακόψῃ τὴν διοχέτευσιν αὐτοῦ.

Ἀθῆναι 15 Ὀκτωβρίου 1908.

(Ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ ὑδραυλικοῦ τμήματος τοῦ Δήμου Ἀθηναίων)

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΡΑΜΑΤΑ

1 – ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΚΑΙ ΠΕΘΑΜΕΝΟΙ
2—Ο ΑΣΩΤΟΣ
3—ΟΙ «ΑΛΥΣΙΔΕΣ»

*Πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο τοῦ Νουμᾶ 4 δραχμὲς τὰ τρία. Μοναχὰ οἱ «Ἀλυσίδες», **τρεῖς** δραχμές. Στὶς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικὸ στέλνουνται δίχως παρόπανο στὸ ἔξοδο γιὰ τὰ ταχυδρομικά.*

Γ. ΒΑΛΧΟΓΙΑΝΝΗ

ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α'

Πουλιοῦνται δρ. 5 στὰ Γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ». Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 6. Ὅποιος θέλει γράφει καὶ στὸ ἴδιο τὸ συγγραφέα δρόμος Φωκυλίδου, 34, Ἀθῆναι.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

			30 Σεπτεμβρίου 1908	31 Αὐγούστου 1908
Ταμεῖον	Εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	3,044,034.12	3,240,878,05
	Εἰς Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	693,810.—	468,845.—
	Εἰς κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	1,224,887.—	1,359,691.—
Ἐξωτερικοὶ λ)σμοί.	Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	41,602,986.02	42,307,616.98
	Προϊὸν ἐκδοθέντ. Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλλ. Σιδ. 4% τοῦ 1902	»	2,026,997.83	2,475,494.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ. κυκλοφ. Τραπ. Γραμμ.		»	62,778,575.42	62,778,575.42
» πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων.		»	10,500,000.—	10,500,000.—
Ὁμολογίαι ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσὸν Δρ. 24,709,175.—			
	Εἰς Τραπ. Γραμμάτια » 34,113,136.75	»	58,822,311.75	58,774,201.75
Ἐντοκα γραμμάτια Ἑλλην. Δημοσίου εἰς τραπεζ. γρ/τια.		»	2,843,000.—	2,843,000.—
Προεξοφλήσεις		»	23,594,652.07	25,004,964.78
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		»	3,214,854.46	2,906,388.01
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων.		»	18,120,499.97	17,679,612.22
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		»	5,345,893.73	4,196,056.03
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		»	71,816,909.73	68,798,055.52
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα.		»	44,137,991.29	44,190,588.43
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας		»	13,434,516.45	14,991,954.10
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ.		»	5,630,589.66	5,153,831.46
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας		»	4,807,948.20	4,807,948.20
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		»	1.250,000.—	1,250,000.—
Ὁμολογίαι λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ. τῆς Ἑλλάδος 2 ½ % εἰς τρ. γρ.		»	786,498.—	786,700.—
Τοκομερίδια ἐν γένει		»		65.657.37
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		»	8,842,614.79	8,829,512.09
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		»	3,070,840.57	3,069,677.22
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).		»	1,560,542.92	1,373,370.37
Διάφοροι λογαριασμοὶ		»	3,112,951.20	3,662,975.70
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	1.715,315,60	1,203,897.69
Λ)σμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων		»	1,218,560.—	1,218,560.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		»	720.000.—	720,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς Τραπεζικὰ Γραμμάτια)		»	150,000.—	150,000.—
Διάφορα		»	562.585,15	411,013.81
		Δραχ.	396.630,370.93	395,219,066.03

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον.		Δρ.	20,000,000	20,000,000.—
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν καὶ ἔκτακτον		»	13,500,000	13,500,000,—
Τραπεζικὰ Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		»		
α') διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 62,778,575,42			
β') » » τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	» 60,601,885.20	»	123,380,460.62	121,098,835.03
Τραπεζικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	10,500,000.—	10,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικὸν		»	5,415,069.67	5,903,800.25
Καταθέσεις ἄτοκοι		»	11,813.138,45	14,304,289.66
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,992,249.64	985,459,91
Μερίσματα πληρωτέα		»	294,220.—	497,465.—
Καταθέσεις Δημοσίου πρὸς χορήγησιν δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον		»		
Διεθν. Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσόδων.	Εἰς χρυσὸν Δρ. 196.044,47 Εἰς τρ.γρ. » 2,599.010,49	»	2,795,054.96	2,899,403.54
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν Δανείων εἰς χρυσὸν		»	598.894.70	16,355 45
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τρ. γραμ.		»	391.007,35	792,652.30
Καταθέσεις δημοσίου εἰς χρυσὸν		»	659,954,97	1,269,157,36
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		»	19,791.43	1,519,791.43
Ἔντοκοι κατ θέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.		»	2,026,997.83	2,475.494.83
» » » » τρ. γραμμ. » » »		»	36.933 21	343,628,21
Καταθέσεις ἐπὶ τόκω		»	122,118,933,40	120,981,276.48
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	41,871,390.—	41,871,390.—
» » » 2 ½ εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	20,472,800.—	20,472,800.—
Ὑπηρεσία Λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	1,372,298.—	1,673,932.—
» » » 2 ½ % εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	173,625.—	179,812.50.
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου		»	11,405,891.88	11,343,513.13
Διάφορα		»	5.791,659,82	2,590,008.85
		Δραχ.	396,630,370,93	395,219,066.03

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1908.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ